

LUOVAT JA TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT AMMATILLISEN KOULUTUKSEN YHTEISÖLLISESSÄ OPISKELUHUOLLOSSA

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäen kampus, Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä

Syksy, 2017

Sanna Kattelus-Mäkisalo

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä
Visamäki

Tekijä	Kattelus-Mäkisalo Sanna	Vuosi 2017
Työn nimi	LUOVAT JA TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT AMMATILLISEN KOULUTUKSEN YHTEISÖLLISESSÄ OPISKELUHUOLLOSSA	
Työn ohjaaja/t	Merja Salminen	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Stadin ammattiopiston kuraattoreille ohjaamani luovan prosessin avulla heidän käytössä olevia luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä sekä tutkia menetelmien soveltuvuutta ryhmien kanssa tehtävässä yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä. Tutkimusaineisto koostuu orientoivan kyselyn vastauksista, kolmen tapaamiskerran aikana syntyneestä kuvallisesta ja kirjallisesta materiaalista sekä prosessia varten perustetun Yammer –ryhmän viesteistä ajalta 11.4.2017-30.10.2017.

Opinnäytetyön tekee ajankohtaiseksi 2014 voimaan tullut opiskeluhoitolaiki, joka painottaa ennalta ehkäisevää yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli ennakoida 2018 voimaan tulevaa ammatillisen koulutuksen reformia nostamalla keskusteluun opiskeluhoitollon tarpeet reformin näkökulmasta.

Opinnäytetyöni on työelämää kehittävä. Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni on toimintatutkimus. Tämän raportin kannalta tärkeiksi käsitteiksi muodostuivat yhteiskehittäminen ja kokemuksellinen oppiminen. Tutkimustulosten saamiseksi tärkeäksi osoittautui myös luovan prosessin ymmärtäminen aineistonkeruumenetelmänä.

Tutkimustulosten perusteella luovien ja taidelähtöisten menetelmien avulla voidaan saavuttaa yhteisöllisen, ryhmien kanssa tehtävän opiskeluhoitotyön tavoitteita. Tämä kuitenkin edellyttää kykyä tunnistaa oppilaitoksen erityispiirteet ja opiskelijoiden tarpeet.

Avainsanat Ammatillinen koulutus, yhteisöllinen opiskeluhoito, kuraattori, luovat ja taidelähtöiset menetelmät, yhteiskehittäminen

Sivut 74 sivua, joista liitteitä 6 sivua

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä
Visamäki

Author Kattelus-Mäkisalo, Sanna **Year** 2017

Subject USING CREATIVE AND ART-BASED METHODS IN
COMMUNITY-ORIENTED STUDENT WELFARE WITHIN
VOCATIONAL EDUCATION

Supervisors Merja Salminen

ABSTRACT

The objective of this thesis is to investigate the creative and art-based methods available for Stadin ammattiopisto vocational college social workers using the creative process I supervised and to study the applicability of the methods for group-based community-oriented student welfare. The research material consists of the responses to the orientation questionnaire, the visual and written material collected on three visits and the messages sent between 11 April and 30 October 2017 to the Yammer group set up for the process.

The thesis is made topical by the student welfare act, adopted in 2014, which emphasises community-oriented student welfare. The aim of the thesis is to anticipate the vocational education reform, coming into force in 2018, by highlighting the needs of student welfare from that perspective.

My thesis aims at developing working life. The research method used in this thesis is action research. Co-creation and experiential learning became central concepts for this report. Understanding the creative process as a method of collecting material also proved to be important for gaining research results.

The research results indicate that creative and art-based methods can help achieve the objectives of community-oriented, group-based student welfare. However, that calls for the ability to recognise the special characteristics of the educational establishment and the needs of the students.

Keywords Vocational education, community-oriented student welfare, school social worker, creative and art-based methods, co-creation

Pages 74 pages including appendices 6 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1	Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ja yhteisöllinen opiskeluhoito.....	8
2.2	Ammatillisen koulutuksen reformi 2018.....	10
3	OPINNÄYTETYÖN TEORIATAUSTA JA TÄRKEITÄ KÄSITTEITÄ.....	11
3.1	Kuraattori ammatillisessa oppilaitoksessa	11
3.2	Yhteiskehittäminen	13
3.3	Kokemuksellinen oppiminen.....	14
3.4	Luova prosessi	16
3.5	Luovat ja taidelähtöiset menetelmät	16
3.6	Opiskelukykymalli.....	19
3.7	Sosiaalityön tavoitteet	20
3.8	Ryhmät	20
3.9	Olemassa oleva tutkimustieto.....	21
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA AINEISTO	22
4.1	Toimintaympäristö	23
4.2	Toimintatutkimus tutkimusmenetelmänä	23
4.3	Aineisto.....	24
4.4	Sisällönanalyysi.....	25
5	PROSESSIN KÄYNNISTYS JA TOIMINNAN KUVAUS	26
5.1	Prosessin käynnistys.....	27
5.2	Ensimmäinen tapaaminen – Leivotaanko kakku?.....	29
5.3	Toinen tapaaminen –Action! Kädet taikinaan	34
5.4	Kolmas tapaaminen –Tule hyvä kakku! Ja Hurraa!	38
5.5	Prosessin tasojen tarkastelua.....	39
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	41
6.1	Luova prosessi, yhteiskehittäminen ja kokemuksellinen oppiminen	42
6.2	Käytössä olevat menetelmät ja niiden tavoitteet.....	42
6.2.1	Ryhmistä, eli kenelle menetelmiä kehitämme	48
6.2.2	Tavoitteista	48
6.2.3	Menetelmistä ja hyödyistä	49
6.3	Luovien ja taidelähtöisten menetelmien käytön haasteita	51
6.4	Ajatuksia luovista ja taidelähtöisistä menetelmistä reformia ennakoiden	52
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	55
7.1	Tutkimuksen luotettavuus	56
7.2	Ajatuksia prosessin hyödyntämisestä jatkossa ja mahdollisia uusia tutkimusaiheita.....	57

7.3 Omaa pohdintaa.....	59
LÄHTEET.....	62

Liitteet

Liite 1	Kirje Stadin ammattiopiston kuraattoreille
Liite 2	Orientoiva kysely
Liite 3	Ensimmäisen tapaamisen suunnitelma
Liite 4	Sana-assosiaatioharjoitus

1 JOHDANTO

Tässä työelämää kehittävässä ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä selvitän Stadin ammattiopiston kuraattoreille ohjaamani luovan prosessin avulla luovien ja taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksia yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä. Kartoitan jo käytössä olevia menetelmiä ja tutkin luovien ja taidelähtöisten menetelmien soveltuvuutta ryhmien kanssa tehtävään työhön.

Vaikka luovien menetelmien käytöstä toisen asteen kuraattorin työssä ei löydy aiempaa tutkimustietoa, eivät luovat ja taidelähtöiset menetelmät oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistämistarkoituksessa ole ajatuksena uusi. Kuvaillessani anopilleni Aino-Kaarina Mäkisalolle opinnäytetyöni aiheita sen ollessa vielä suunnitteluvaiheessa, hän kertoi 80 –luvulla tehneensä silloisten työtovereidensa kanssa työtä taidelähtöisten menetelmien tuomiseksi nykyiseen Stadin ammattiopistoon.

Hän kuvailee silloista oppilashuoltoa seuraavasti:

”Oppilashuoltotyö on jatkuvassa muutostilassa, prosessissa, kouluyhteisössä. Ajan henki 80 –luvun lopulla on systeeminen ongelmanratkaisu. Yhteisöllinen näkökulma ja ennaltaehkäisy ovat oppilashuollon avainsanoja.” (Mäkisalo 1997.)

Mäkisalo (1997) kirjoittaa olleensa mukana suunnittelemassa erilaisia taide- ja kulttuurilähtöisiä tapahtumia oppilaitokseen yhteisöllisyyden tueksi jo 80-90 –luvuilla. Hän kuvailee tekstissään opiskeluhuollon syntyä ammattikoulun muutoksessa seurakunnan työntekijän roolista käsin.

Ammatillinen koulutus ja sen opiskeluhuolto elävät taas suurten muutosten aikaa. Yhteisöllisen opiskeluhuollon roolin vahvistuttua 1.8.2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1278) myötä on ajankohtaista pohtia sen toteutusmuotoja ja käytössä olevia menetelmiä.

Lain mukaan opiskeluhuollon toteutuksessa korostuu ennalta ehkäisevä, koko opiskeluyhteisöä tukeva työ. Sen tavoitteena on siirtää opiskeluhoitotyön painopistettä yksilötyöstä yhteisölliseen ja hyvinvointia edistävään työhön. (STM 2015)

Hallituksen kärkihankkeena oleva ammatillisen koulutuksen reformi tulee uudistamaan kokonaisvaltaisesti ammatillista koulutusta 2018 alusta (Minedu 2016). Huomioin opinnäytetyössäni tulevan uudistuksen nostamalla reformin yhdeksi tarkasteltavaksi näkökulmaksi.

Toinen ajankohtainen hallituksen kärkihanke sisältää tavoitteen tuoda kulttuuri osaksi lasten arkea, vahvistaa lasten ja nuorten luovuutta sekä lisätä taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta (Minedu 2017) . Ajattelen,

että vaikka opinnäytetyössä en varsinaisesti pohdi taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia, voivat luovat ja taidelähtöiset menetelmät arjen käytössä vahvistaa luovuutta ja lisätä hyvinvointia.

Innostuin lähestymään tutkittavaa aihetta oman koulutustaustani vuoksi. Olen opiskellut sosionomiksi Laurea – ammattikorkeakoulussa suunnaten opintoni luovien toimintojen käyttöön sosiaalialan välineinä. Ennen sosionomiopintojani kävin Laajasalon opistossa kuvallisen viestinnän vuoden mittaisen koulutuksen ja suoritin Taidekoulu MAA:ssa kolmevuotisen kuvataiteilijan ammatillisen perustutkinnon. Taidelähtöiset menetelmät ovat olleet minulle luonteva väline sosiaalialalta valmistuttuani koko tähänastisen työurani ajan.

Vuodesta 2011 olen työskennellyt nuorten ja aikuisten kanssa. Ennen kun aloitin 2014 työni kuraattorina toisella asteella, tein erilaisia hanketoita nuorten työllistämisen ja osallisuuden edistämisen parissa.

Työhistoriani on saanut minut ajattelemaan, että osallisuuden, arvostuksen ja vaikuttamisen mahdollisuuden kokemukset ovat koulutukseen sitoutumisen edellytyksenä. Uskon, että yhteisöllistä, ryhmien kanssa tehtävää työtä kehittämällä voitaisiin parhaimmillaan vaikuttaa edellä mainittuihin seikkoihin sekä näin ehkäistä opiskelijoiden poissaoloja ja keskeytyksiä.

Omassa työssäni olen kokenut, että yhteisöllisen työn menetelmien kehittämiseksi ei ole ollut paljon yhteistä aikaa. Erilaisten luovien menetelmien esittely yhteisissä kokouksissa jättää helposti esiteltävän menetelmän syvemmät tavoitteet ohuiksi, koska menetelmien ja niiden tavoitteiden ymmärtäminen vaatii kokemuksen kautta syntyvää oivallusta menetelmien hyödyistä.

Taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävän Omakuva N.Y.T -ryhmämallin luonnoskirjassa todetaan, että ”taiteen keinoja ja malleja tuskin voi ohjata toisille, jos ei ole itse luonut niihin kokemuksellista suhdetta” (Hallas & Sihvola 2015, 4). Yksi opinnäytetyöni tavoitteista oli tarjota tila, jossa tätä kokemuksellista suhdetta voi vahvistaa ja luovien menetelmien tavoitteita voi tarkastella niin, etteivät ne käytössä jää irrallisiksi ”peleiksi, leikeiksi ja askarteluiksi”, vaan saavat edellytyksiä kasvaa työkaluista menetelmiksi.

Tutkimuskysymysten selvittämiseksi suunnittelemani prosessiluontoisen työskentelyn tavoitteeksi muodostui prosessin edetessä tehdä näkyväksi implisiittistä tietoa, lisätä hiljaista tietoa ja kirkastaa kuraattorin työnkuvaa yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen avulla. Tutkimusprosessiin osallistui kymmenen Stadin Ammattiopistossa työskentelevää kuraattoria eri toimialoilta.

Prosessia ohjasivat tutkimuskysymykset:

- Mitä luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä on käytössä Stadin ammattiopistossa?
- Miten luovat ja taidelähtöiset menetelmät soveltuvat kuraattorin työhön ammatillisessa oppilaitoksessa?

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni yhtenä lähtökohtana on opiskelijahuoltolaki (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1278), jota kuvaan tarkemmin tässä luvussa. Pippuri (2015, 20) toteaa perusopetuksen kuraattoreita koskevassa lisen-siaatintyössään opiskeluhuoltolain ennalta ehkäisevine luonteineen ole-van hänen näkemyksensä mukaan mahdollisuus oppilashuollon uudental-laiselle kehittämiselle. Itse ajattelen lakiuudistuksen tuoneen mukanaan mahdollisuuksia kuraattorin työn entistä monipuolisempaan kehittämi-seen ja toteuttamiseen myös toisella asteella.

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää menetelmäosaamista ennaltaehkäi-sevän yhteisöllisen opiskeluhuollon tarpeisiin. Taidelähtöisten menetel-mien hyödyntämistä lastensuojelussa tutkinut Känkänen (2013, 29) to-teaa tutkimuksessaan, että menetelmät ovat huomattavasti monipuolis-taneet lastensuojelun toimintakäytäntöjä ja tarjonneet lastensuojelutyö-hön uusia kehittämismahdollisuuksia. Itse ajattelen, että luovat ja tai-delähtöiset menetelmät voisivat tuoda uusia mahdollisuuksia myös opis-keluhuoltotyöhön toisella asteella. Uskon, että oikein valitut ja hyvin pe-rustellut luovat harjoitteet voivat parhaimmillaan tukea opiskelijoiden opiskelukykyä ja koko oppilaitosyhteisöä.

Känkänen (2013, 29) toteaa tutkimuksessaan, että Suomessa taiteen roo-lia sosiaalityössä on tutkittu melko vähän. Tutkimukset osoittavat, että taidelähtöisistä menetelmistä on hyötyä lasten- ja nuorten kanssa tehtä-vässä työssä (THL 2015). Tässä opinnäytetyössä menetelmien hyötyjä tar-kastellaan kuraattorin työn tavoitteiden näkökulmasta käsin.

Käsittelen tässä luvussa lisäksi ammatillisen koulutuksen reformia, joka tulee voimaan 2018 tammikuusta. Koulutuksen reformi tulee mahdolli-sesti näkymään myös yhteisöllisessä opiskeluhuollossa sen tarpeiden ja tavoitteiden muutoksina.

2.1 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ja yhteisöllinen opiskeluhuolto

1.8.2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittä ammatilli-sen koulutuksen opiskeluhuollon palvelut lakisääteisiksi (Oppilas- ja opis-kelijahuoltolaki 2013/1287). Lain tarkoituksena on vahvistaa opiskeluhuol-

lon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä (Mahkonen 2014, 312). Koska tässä opinnäytetyössä keskitytään tutkimaan kuraattorin näkökulmaa, on tärkeää mainita, että ammatillisen koulutuksen kuraattorin työssä vaikuttavat opiskelijahuoltolain lisäksi useat muut eri säädökset, kuten laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998), sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja lastensuojelulaki (417/2007).

Opiskeluhuollon tarkoituksena on opiskeluhoitolaissa kirjattu edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta. Laissa painotetaan varhaista tukea ja ongelmien ennalta ehkäisyä. Laki nostaa yksilöiden kanssa tehtävän työn rinnalle koko oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen. Lain on tarkoitus myös vahvistaa opiskeluhoollon monialaista yhteistyötä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287)

Sosiaali- ja terveysministeriön oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön soveltamisohjeessa määritellään yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitettavan toimintakulttuurin ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta (STM 2015). Yhteisöllisen opiskeluhoollon eri osa-alueista keskityn tässä opinnäytetyössä tutkimaan vain opiskelijaryhmien kanssa tehtävää työtä.

Käytän tässä opinnäytetyössä termiä opiskeluhoito Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 2015 opiskeluhoollon termien määrittelyn mukaisesti. Tämän määrittelyn mukaan opiskeluhoito on yhteinen termi aikaisemille termeille oppilas- ja opiskelijahuolto. Opiskelija käsitteenä pitää sisällään lapset ja nuoret esikouluikäisistä toisen asteen opintojen loppuun. (THL 2015)

Siitä huolimatta, että uusi opiskelijahuoltolaki korostaa yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää työtä opiskeluhoollon ensisijaisena toimintatapana, käytetään kuraattorien työajasta siihen vain 20 prosenttia. Psykologien ja terveydenhoitajien osalta prosentit ovat vielä pienempiä. (AMKE Ry 2017) Kuraattorin työnkuvaan on kirjattu yhteisöllisen työn osuudeksi Helsingissä kuraattorin koulutustaustasta riippuen 25 - 30 prosenttia.

Yhteisöllisen työn suunnittelua, kehittämistä, toteuttamisesta ja arviointia varten on jokaisessa oppilaitoksessa oppilaitoskohtainen lakisääteinen opiskeluhoitoryhmä (STM 2015). Näitä opiskeluhoitoryhmiä kutsutaan Stadin ammattiopistossa hyvinvointityöryhmiksi. Ne ovat kukin oppilaitoksensa näköisiä ja niissä esiin nousevat tarpeet kumpuavat kunkin oppilaitoksen toimintakulttuurista.

Stadin ammattiopistossa on eri toimialoilla yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseksi erilaisia toimintamalleja, kuten esimerkiksi lukuvuoden alussa kirjattuja tavoitteita, esiin nostettavia yhteisöllisen työn teemoja ja

vuosikelloja. Lisäksi oppilaitoksella on yhteisiä toimintamalleja hyvinvoinnin ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

2.2 Ammatillisen koulutuksen reformi 2018

Ammatillinen koulutus uudistuu 2018 alkaen. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen myötä uudistuvat sekä rahoitus, rakenteet että ohjaus. Nuorten ja aikuisten koulutuksen raja-aidat poistetaan, ja opiskelu siirtyy entistä enemmän työpaikoille. Koulutusta pyritään tehostamaan ja oppisopimuskoulutukseen panostetaan entistä enemmän. (OPH 2016)

Nuorisotutkimusseuran lausunnossa (OKM/41/010/2016) nostetaan esiin erilaisia huolia koskien ammatillisen koulutuksen reformia. Yksi huolista koskee nuoriso- ja aikuiskoulutuksen yhdistämistä. Todetaan, että yhdistämisessä on tärkeää tunnistaa ja huolehtia nuorten ja aikuisten erilaisista tuen tarpeista (Nuorisotutkimusseura 2016). Näen, että yhteisöllisen opiskeluhuollon toimijoiden tulisi siksi huomioida tämä haaste, ja siksi erilaisien menetelmien kehittäminen tästä näkökulmasta käsin on tärkeää.

Lausunnon keskeisissä sisällöissä esitetään myös huoli ryhmien ja yhteisöjen sivuuttamisesta ja todetaan ryhmän merkitys nuorten erityistarpeena optimaalisena oppimisympäristönä. Lausunnossa viitataan läpäisyyn tuen hankkeen tukevan tätä merkitystä. (Nuorisotutkimusseura 2016)

Artikkelikokoelmassa *Katu-uskottava ammatillinen koulutus (2015)*, jossa käsitellään ammatillisen koulutuksen tulevaisuudennäkymiä, mainitaan artikkelissa Yksilöllisyyttä ja joustavuutta opintopolkuihin, nuorten tarvitsevan ryhmään kuulumista. Ryhmän merkityksen katsotaan korostuvan yksilöllisissä opintopoluissa. (Ohvo & Immonen 2015, 110.)

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä opiskelijahuoltolaki uudistuu edelleen niin, että opiskeluhuollon palvelujen lakisääteisyys ulottuu jatkossa koskemaan kaikkia ammatillista koulutusta suorittavia koulutusmuodosta riippumatta (Hallituksen esitys 2017/116). Koulukuraattorit ry esitti elokuussa 2017 huolensa tämän uudistuksen osalta. Yhteisöllisen ja ennaltaehkäisevän työn edellytysten nähtiin mahdollisesti heikkenevän aikuisopiskelijoiden ja nuorisopuolen opintojen yhdistymisen myötä. (Koulukuraattorit ry 2017)

Pyrin opinnäytetyössäni tarkastelemaan luovien ja taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksia edellä mainittujen reformin tuomien uusien haasteiden näkökulmasta. Tarkoituksena on ottaa menetelmien kehittämisessä huomioon työelämässä tarvittavien taitojen harjoittelu luovien ja taidelähtöisten menetelmien avulla.

3 OPINNÄYTETYÖN TEORIATAUSTA JA TÄRKEITÄ KÄSITTEITÄ

Tässä luvussa avaan opinnäytetyöni kannalta tärkeitä käsitteitä. Opinnäytetyössäni nähdään kuraattorin tehtävän olevan oppilaitoksen sosiaalialan asiantuntijana tukea opiskelijoiden opiskelukykyä. Näin ollen on kuraattorin työn tarkemman auki kirjaamisen lisäksi tärkeää määritellä opiskelukyky käsitteenä ja tarkastella sosiaalityön tavoitteita.

Keskeisessä osassa opinnäytetyötäni ovat luovat ja taidelähtöiset menetelmät. Näiden käsitteiden tarkempi tarkastelu on tutkimuksen kannalta tärkeää. Tutkimusprosessin kannalta merkityksellisiksi nousivat tässä luvussa avaamani yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen käsitteet. Opinnäytetyöni aineiston keruun kehityttyä luovaksi prosessiksi, on tarpeellista tarkastella myös luovan prosessin rakennetta.

Koen tärkeäksi nostaa esiin kuraattorin asiakkaat eli opiskelijat. Tästä syystä näen välttämättömäksi määritellä ryhmän käsitettä ja pohtia ammatillisen koulutuksen monenlaisia ryhmiä, joita varten menetelmiä kehitetään.

3.1 Kuraattori ammatillisessa oppilaitoksessa

Kuraattorin työstä ammatillisessa oppilaitoksessa ja opiskeluhuollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287). Kuraattorin työn alkuaikoina, kuraattorin rooli oli olla pedagogisesti suuntautunut auttaja, jota hän on vieläkin, mutta sosiaalityön viitekehityksessä. "Koulusosiaalityö on varhaista, kohdennettua, osallistavaa ja kestävää tukea kouluympäristössä." (Hannula 2017.)

Koulukuraattorien joukko on monenkirjava. Sipilä-Lähdekorpi (2006, 30) kirjoittaa teoksessa sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa kuraattorin työn olleen tutkimusten valossa kautta koko ammatin historian sekä työnkvaltaan että työntekijäjoukoltaan heterogeeninen. Tämän olen myös itse todennut työskennellessäni osana 28 kuraattorin työyhteisöä, johon kuuluvat ammatillisen koulutuksen kuraattoreiden lisäksi Helsingin lukioiden kuraattorit.

Vuonna 2006 Sipilä-Lähdekorpi (mt., 29) kirjoittaa kuraattorin työhön olevan tulossa "tukioppilastyön" ja toiminnalliset menetelmät. "Toiminnallisia menetelmiä" ei tarkemmin tekstissä avata, mutta ajattelen, että niillä on jo silloin viitattu opinnäytetyössäni käsittelemääni ryhmien kanssa tehtävään työhön.

Oppilas ja opiskelijahuollon (opiskeluhuolto) kansallisilla kehittämispäivillä marraskuussa 2013 kokoamassaan diaesityksessä psykologi Eija Ranta ja opiskelijahuollon koordinaattori Anne Eteläaho avaavat kuraattorin asiakastyön koostuvan opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisesta, var-

haisesta tuesta, elämäntilanteiden selvittelystä, ohjaus- ja neuvontatyöstä sosioekonomisissa asioissa sekä kriisitilanteiden selvittämisestä ja verkostoyhteistyöstä. Tämän lisäksi työn sisältöihin on kirjattu ryhmien kanssa tehtävä työ. (Eteläaho & Ranta 2013.) Tässä opinnäytetyössä tarkastelen ryhmien kanssa tehtävää työtä, jonka tavoitteiden näen osin olevan yksilötyön kanssa samoja.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon osalta Rannan ja Eteläahon (2013) esityksessä nostetaan esiin vaikuttaminen oppilaitosyhteisön toimintakulttuuriin. Tämän yhteydessä käytetään sanoja ”kohtaaminen ja välittäminen – hyvä kasvuympäristö”. Hyvää ennaltaehkäisevää työtä kuvaillaan jalkautuvana, helposti lähestyttävänä ja näkyvänä. (mt. 2013.) Tällaisena näen opinnäytetyössä käsittelemäni ennaltaehkäisevän työn myös itse. Vaikka opiskelijahuoltolaki on tämän kuvauksen jälkeen muuttanut työn painotuksia, näen toisen asteen kuraattorin työn sisältöjen säilyneen sellaisena kuin Ranta ja Eteläaho sen kuvasivat vuonna 2013.

Kuraattorin työssä on nähtävissä eräänlainen kaksoisidentiteetti sosiaalityöntekijänä ja kasvattajana (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 31.). Opinnäytetyöprosessissani nostin työskentelyn pohjaksi tämän kuraattorin työssä tärkeänä kokemani seikan.

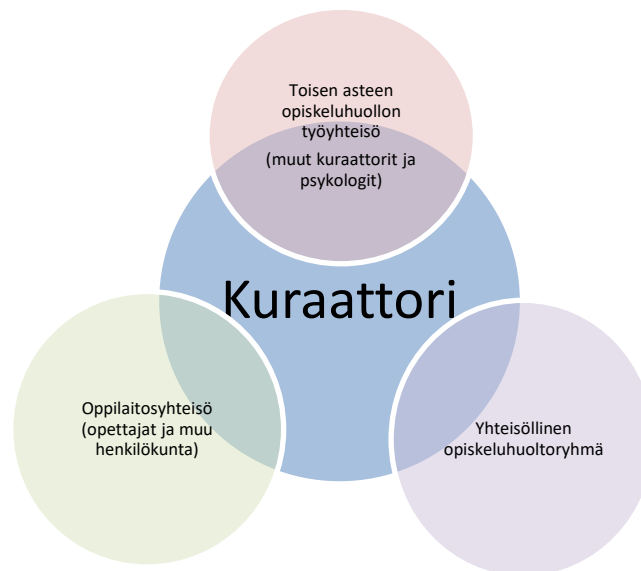
Kuraattoreista luettaessa tulee vastaan kuraattorin työtä koskeva erityispiirre, joka itseäni kuraattorin työssä erityisesti kiehtoo ja viehättää. Tämä piirre tulee hyvin esiin perusopetuksen kuraattorin työtä tutkineen Sipilä-Lähdekorven (2004) tutkimuksen nimessä ”Hirveesti tekijänsä näköistä –koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla”.

Myös Toivasen (2014) tekemässä sosiaalityön käytäntötutkimuksessa nostetaan esiin se, että kuraattorit tekevät työtä persoonallaan. Tämä on myös oma kokemukseni toimittuani toisella asteella kuraattorina reilut kolme vuotta. Helsingin toisen asteen kuraattoreilla on moninaisen koulutustaustan ja työhistorian tuomaa hiljaista tietoa ja erilaista käytännön osaamista, josta tässä opinnäytetyössä näkyy tutkittavien menetelmienkin kannalta vain pieni osa.

Ennaltaehkäisevän työn tärkeys on ollut läsnä kuraattorin työstä puhuttaessa jo kauan, mutta käytännössä korostuu kuitenkin edelleen korjaava työ. Näin siitä huolimatta, että yhteisöllisen ja ennaltaehkäisevän työn lisääminen vähentäisi pitkällä aikajänteellä korjaavan työn tarvetta. (Hannula 2017.)

Omassa työssäni olen myös kokenut korjaavan työn painotuksen. Ajattelen, että yhteisöllisen työn painotuksen lisääminen vaatii oppilaitoksessa kulttuurin muutosta, jonka syntymiseen tarvitaan kuraattorien tahtotilan lisäksi moniammatillista, pitkäjänteistä yhteistyötä. Kuten Hannula (2017) toteaa, moniammatillisuus oppilaitoksessa on asiantuntijoiden yhteistä vastuuta oppilasryhmien ja yhteisön hyvinvoinnista.

Tässä opinnäytetyössä hahmotan kuraattorin työntekijänä liittyvän kuvion mukaisesti eri yhteisöihin (Kuvio 1).

Kuvio 1.

Opinnäytetyöni onnistumisen kannalta oli tärkeää, että sain tutkimusprosessiin mukaan monen eri toimialan ja oppilaitoksen kuraattoreita. Tämä auttoi pohtimaan luovien ja taidelähtöisten menetelmien sovellettavuutta mahdollisimman laajasti sekä synnytti mielenkiintoista keskustelua alakohtaisista eroista ammatillisen opiskeluhoon näkökulmasta.

3.2 Yhteiskehittäminen

Vaikka yhteiskehittäminen määritellään monessa lähteessä asiakkaan vuoropuheluksi asiakkaan ja asiantuntijan välillä (esim. THL 2016), oli opinnäytetyöprosessissa yhteiskehittämiselle tyypillisiä elementtejä. Työterveyshuollon sivuilla yhteiskehittämiseen viitataan työyhteisön osallistamisena työn kehittämiseen johdon kanssa (Työterveyslaitos 2017). Metropolia ammattikorkeakoulun e-julkaisussa yhteiskehittämisen prosessiperiaatteiksi mainitaan matala kynnyks ja pyrkimys rönsyistä kiteytykseen (Metropolia AMK). Nämä periaatteet näen tärkeänä tässä opinnäytetyössä.

Engeström (2004) kirjoittaa yhteiskehittämisen käsitteitä kuvaillessaan kentästä, joka voi olla vaikka tietty toimiala tai teollisuudenala, jossa yhteistoiminnan näkökulmasta avainasemaan nousee yhteisten kohteiden olemassaolo, tarve ja mahdollisuus. Yhteiskehittämisen käsitteistä Engeström (mt., 83) mainitsee myös maaston ('terrain'), jolla hän viittaa puutteellisesti kartoitettuun kenttään, joka sisältää tuntemattomia tekijöitä ja mahdollisuuksia.

Vaikka Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla Stadin ammattiopistossa toimivat kuraattorit toimivat saman työnantajan ja ammattinimikkeen alla, heidän toimintaympäristöissään on isoja eroja. Toisaalta he kohtaavat työssään samoja opiskelijoita, kun osa alavalintaa vielä pohtivista opiskelijoista keskeyttävää vaihtavaa opiskeltavaa alaa. Tietojen ja taitojen yhdistäminen sekä yhteisten menetelmien ja käytäntöjen luominen on muun muassa tästä syystä tärkeää.

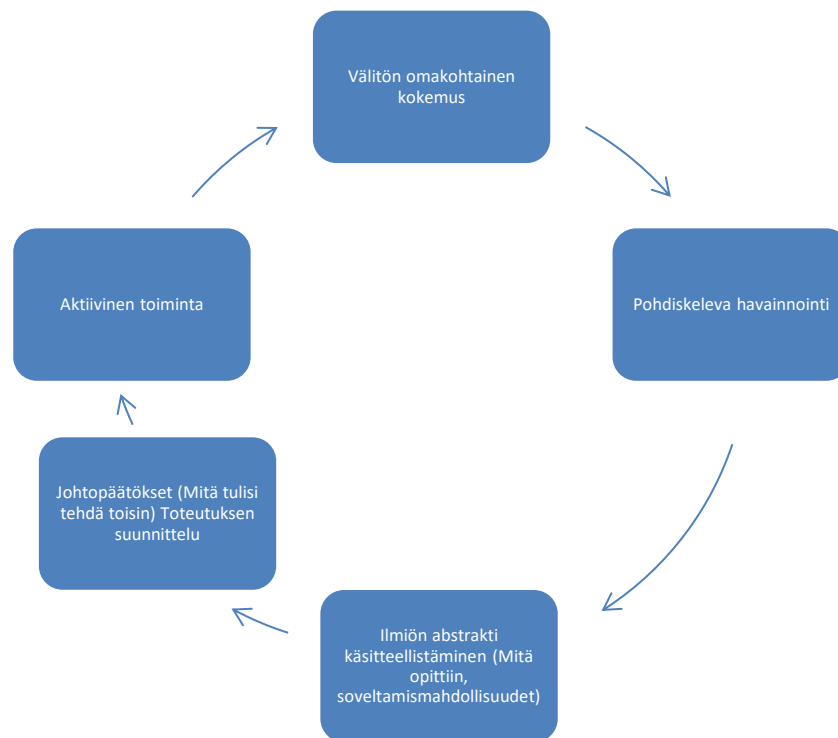
Yhteiskehittämisen luonne on kuvattu hallitsemattomana, mutta ohjattavissa olevana prosessina, jossa vuorovaikutusta ohjaamalla voidaan suunnata tekemistä kohti yhteistä tavoitetta (Seppälä ym. 2016). Tällaisena sen näen myös tässä opinnäytetyössä.

Engeström (2004) kirjoittaa yhteiskehittelyn edellyttävän maailman hahmottamista kuhinana. Käyttämällä havainnollistamisen tukena muurahaispesän tarkastelua ja skeittauksen opettelua, Engeström (mt., 100) kuvaa yhteiskehittelyn avulla tapahtuvan oppimisen hyötyjä kirjoittamalla, että ei ole yhtä oikeaa tapaa oppia ja kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa.

Ajattelen, että innostava yhteiskehittämisen ilmapiiri on oivallinen kasvualusta innovaatioille. Kulttuurisista innovaatioista kirjoittavan Pälvi Rantala (2011, 65) toteaa, että vaikka yhteisen toiminnan kautta voidaan toisiaan täydentävää, erilaista tietoa hyödyntäen saavuttaa jotain enemmän, edellyttää yhteinen toiminta ja sitä kautta innovaatioiden syntyminen kuitenkin erilaisuuden lisäksi tuttuutta ja luottamusta. Keskustelun kehitysvaiheista kysymysten esittäminen ja yhdessä tutkiminen vaativat keskinäistä luottamusta ja avoimuutta. (Isoherranen 2007, 69.)

3.3 Kokemuksellinen oppiminen

Palaan tässä jo opinnäytetyöni lähtökohdissa esiin nostamaani Sihvolan ja Hallaksen (2015, 4) ajatukseen siitä, että taidelähtöisten menetelmien ohjaamisessa kokemuksellisen suhteen luominen menetelmiin on ensiarvoisen tärkeää. Kokemuksellinen oppiminen nousi merkittäväksi prosessia kannattelevaksi ja ohjaavaksi tekijäksi yhteiskehittämisen rinnalle. Kokemuksellinen oppiminen nähdään tässä opinnäytetyössä Kolbin kokemuksellisen oppimisen kehän kaltaisena (Kuvio 2).

Kuvio 2. Kokemuksellisen oppimisen malli (Kolb, Barnett) (Tervamäki 2005, 120)

Virtainlahti (2009, 232) avaa Kolbin mallia ajatuksella, että oppimisen voidaan nähdä tapahtuvan tiedostamattomasti, intuitiivisen kokemuksen kautta tai pyrkien aktiivisesti ymmärtämään käsitteitä kokemuksen muuntamisen ulottuvuuden jakaantuessa aktiiviseen toimijaan tai havainnoivaan pohdiskelijaan.

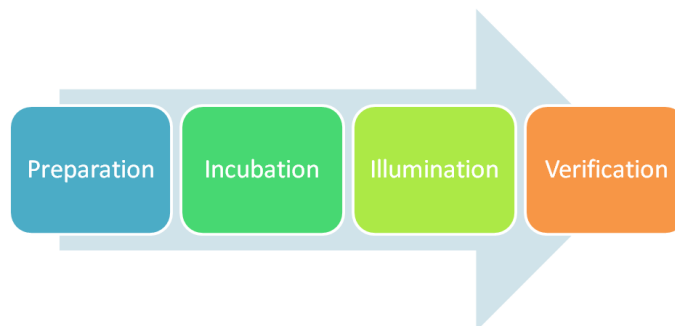
Kuten yhteiskehittämisen, näen myös kokemuksellisen oppimisen olevan innovaatioiden syntyä ajatellen tärkeää. Rantala (2011, 66) kirjoittaa innovaatioiden synnyn vaativan puhumisen ja mietintöjen lisäksi tekemistä; kokeiluja ja yrityksen sekä erehdyksen kautta syntyneitä oivalluksia.

Jo opinnäytetyöprosessia kehitellessäni, mielessäni oli luoda turvallinen tila erehtyä; heittää puolivalmiita ajatuksia ja raakileoivalluksia –kokeilla ja oivaltaa. Itse koen, että työssä pitäisi olla paljon tilaa, joka antaisi luvan kokeilla ja epäonnistua sekä ruokkia näin luovuutta.

Ajattelen, että luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä ohjatakseen tulisi niiden ohjaajalla itsellä olla rohkeutta heittäytyä ja ottaa riskejä sekä kokemusta luoviin menetelmiin heittäytymisestä. Osittain tästä syystä koen kokemuksellisen oppimisen nousseen opinnäytetyössäni niin tärkeään rooliin.

3.4 Luova prosessi

Viitataan tässä opinnäytetyössä kolmeen aineistonkeruun toimintakertaan luovana prosessina. Hahmotan luovan prosessin tässä työssä Graham Wallasin (1926) luoman mallin mukaan, jossa luova prosessi nähdään nelivaiheisena (kuvio 3).

Kuvio 3. Luovan prosessi, Creative process (StoryAlity 2012)

Uusikylä (1999, 63) on kirjannut Wallasin prosessin vaiheet suomeksi ongelman löytämisenä, hautomisvaiheena, oivallusvaiheena ja ratkaisun oikeellisuuden hyväksymisen ja hylkäämisen vaiheena. Luovalle prosessille on tyypillistä epämääräisyys, eikä edes työskentelyn tavoite ole aina kovin selkeä. Vaikka opinnäytetyöni luovassa prosessissa selkeänä tavoitteena oli tutkimuskysymyksiin vastaaminen, pyrin silti välttämään liian tiukkojen raamien asettamista, jotta luovan prosessin luonne pääsisi esiin ja edellytykset täyttyisivät.

3.5 Luovat ja taidelähtöiset menetelmät

Taidelähtöiset menetelmät voi määritellä toiminnaksi, jossa yksilön tai yhteisön terveyttä ja hyvinvointia pyritään lisäämään muun toiminnan lisäksi taiteen ja kulttuurin keinoin. Menetelmillä pyritään vaikuttamaan tai saamaan muutosta aikaiseksi osallistujien ajattelussa ja toiminnassa. (Turun ammattikorkeakoulu 2017) Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan menetelmiä sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta käsin.

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää menetelmäosaamista ennaltaehkäisevän yhteisöllisen opiskeluhoillon tarpeisiin. Taidelähtöisten menetelmien hyödyntämistä lastensuojelussa tutkinut Känkänen (2013, 29) toteaa tutkimuksessaan, että menetelmät ovat huomattavasti monipuolis-taneet lastensuojelun toimintakäytäntöjä ja tarjonneet lastensuojelutyöhön uusia kehittämismahdollisuuksia. Itse ajattelen, että luovat ja taidelähtöiset menetelmät voisivat tuoda uusia mahdollisuuksia myös opiskeluhoilutyöhön toisella asteella. Uskon, että oikein valitut ja hyvin perustellut luovat harjoitteet voivat parhaimmillaan tukea opiskelijoiden opiskelukykyä ja koko oppilaitosyhteisöä.

Känkänen (2013, 29) toteaa 2013 julkaistussa tutkimuksessaan, että Suomessa taiteen roolia sosiaalityössä on tutkittu melko vähän. Tutkimukset

osoittavat, että taidelähtöisistä menetelmistä on hyötyä lasten- ja nuorten kanssa tehtävässä työssä (THL 2015.). Tässä opinnäytetyössä menetelmien hyötyjä tarkastellaan kuraattorin työn tavoitteiden näkökulmasta käsin.

Sosiaali- ja terveysalalla on hyödynnetty taidelähtöisiä menetelmiä 1990 – luvun puolivälistä lähtien (Korhonen 2013). Taide ja toiseus – artikkelikokoelmassa Känkänen (2003, 87) kuvailee taideilmaisun keinojen kasvatuksessa olevan yhteisöllisyyttä, luovaa ajattelua ja aistein hahmottamista. Känkänen kirjoittaa taiteen tarjoavan välineen itsensä ja ympäröivän maailman kohtaamiseen.

Taidelähtöisessä työskentelyssä on mahdollista hyödyntää erilaisia taiteen muotoja niin, että aisti- ja tunne-elämyksien kautta pyritään tietoisuuteen ja ymmärrykseen. Tavoitteita voivat taidelähtöisessä työskentelyssä olla esimerkiksi vuorovaikutustaitojen opettelu, positiivisen minäkuvan vahvistaminen ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen. (Kuukasjärvi 2011, 66.)

Työskentelyssä hyödynnettäviä taidemuotoja voivat olla esimerkiksi kuva- taide, sanataide, musiikki, kehon liike ja draama. (Kuukasjärvi 2011, 60.) Nuorisotutkimusverkoston Elämäntaitojen äärellä- verkkojulkaisussa mainittuun tapaan tarkastelen taidelähtöisiä menetelmiä opinnäytetyössäni ajatuksella, että taidelähtöisiin menetelmiin liittyvässä toiminnassa painopiste on prosessissa, ei lopputuloksessa (Vilmilä 2016, 11.). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) nettisivuilla lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävän työn alla taidelähtöisille menetelmille on oma sivunsa, jossa määritellään menetelmien sovellusalueen olevan laaja ja todetaan, että taidelähtöisten menetelmät eivät ole sen enempää ikä- kuin sektorisidonnaisia. (THL 2016)

Taidelähtöisiä menetelmiä on hyödynnetty ja hyödynnetään jatkuvasti nuorten kanssa tehtävässä hanketyössä (Mm. Myrsky 2008-2010, Taidot elämään 2013 - 2016, Tenho, Mimi –projekti 2012 - 2015). Yli kymmenen erilaista taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävää projektia sai Lasten ja nuorten säätiön Myrsky –projektirahaa 2016 (Lasten ja nuorten säätiö 2016). Sosiaali- ja terveysministeriön tuottamassa Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia (2010-2014) loppuraportista on luettavissa, että taiteen ja kulttuurin hyvinvointipalveluissa ollaan siirrytty myös projektituontoisesta toteuttamisesta kohti vakiintuneita toimintoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015)

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia –hankkeen loppuraportista selviää, että hankkeen toimintakaudella (2010–2014) taide- ja kulttuuritoiminta yleistyi merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon kentällä. Tästä yhtenä osoituksena mainitaan erilaisten aiheeseen liittyvien hankkeiden hake- musten määrän lisääntyminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Myös terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Taiteen soveltavan käyttö on lisääntynyt hyvinvointialoilla merkittävästi parin kymmenen vuoden aikana (THL 2015.). Näyttäisikin siltä, että luovat ja taidelähtöiset menetelmät ovat yhä kiinteämmin osa hyvinvoinnin edistämistä.

Taidelähtöisiä menetelmiä tarkastellessa on tärkeää huomioida, että niillä ei tarkoiteta samaa kuin taideterapialla, vaikka taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen voi tuottaa myös terapeuttisia vaikutuksia (Känkänen 2015, 33). Esimerkiksi terapeuttinen kuvailmaisuus voidaan nähdä ennaltaehkäisevänä mielenterveystyönä (Mantere 1991, 139).

Taideterapian periaatteet liittyvät paljolti hoito- ja sosiaalialan vallitseviin ihmistyön periaatteisiin, mutta se on oma hoidon ja kuntoutuksen alansa (Rankanen, Hentinen & Mantere 2007, 9). Onkin tärkeää erottaa tässä sosiaalialan ammattilaisten työssään hyödyntämät luovat ja taidelähtöiset menetelmät taideterapiatyöstä.

Taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksien kartoittamisen ammatillisen koulutuksen kuraattorin työssä tekee haasteelliseksi se, että taide mielletään monesti omaksi, irralliseksi sektorikseen, jonka toteuttajina toimivat luoville aloille vihkiytyneet (Rantala 2011, 19). Itse ajattelen, että taiteilijoiden tuleminen sosiaalialan kentille on tärkeää ja tuo uudenlaisia tulokulmia ja kohtaamismahdollisuuksia erilaisiin ympäristöihin sekä taide-elämysten tarjoaminen tavoitteena voi lisätä osallisuuden kokemuksia.

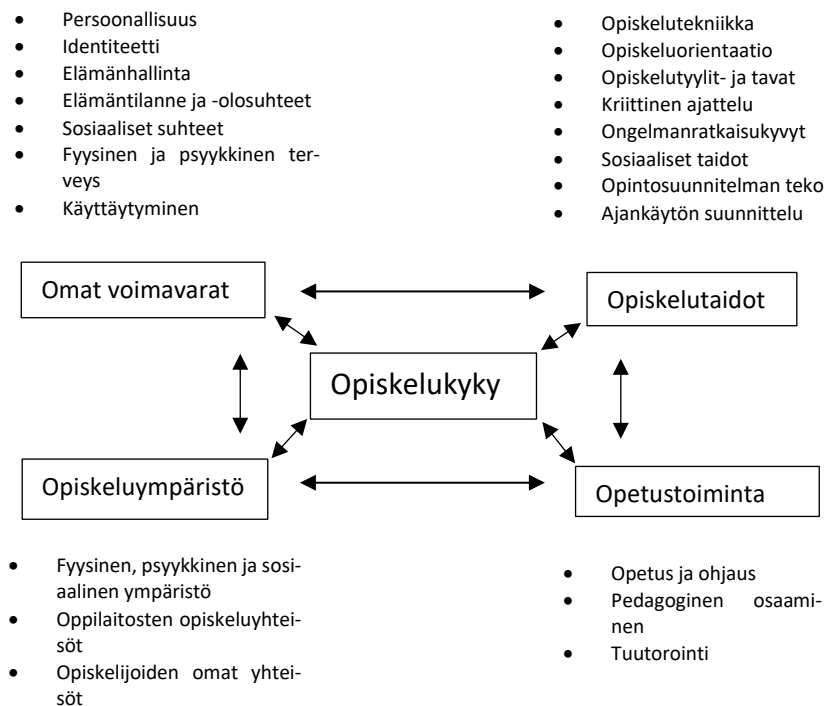
Luovista ja taidelähtöisistä menetelmistä koskevissa kirjoituksissa nousee usein esiin niiden osallisuutta edistävät vaikutukset (esim. Kiilakoski & Tervahartiala 2015; Kirjavainen 2016). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisussa todetaan osallisuuden vaativan vuorovaikutusta, jonka myötä merkityksellisyyden kokemukset ja usko omaan toimijuuteen kasvavat ja kehittyvät. Osallisuuden ehtona todetaan olevan kokemuksen kuulumisesta kokonaisuuteen, jossa pystyy vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun (Isola & Kaartinen ym. 2017).

Heimonen (2011, 39) kirjoittaa artikkelikokoelmassa Taide käy työssä sosiaali- ja terveystalouden työntekijöiden ja taidelähtöisten menetelmien kohtaamisen olevan aina omanlaistaan ja siihen vaikuttavan monien tekijöiden. Heimonen (mt.) kuvailee useimpien sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisten epäröineen taidelähtöisiä työpajoja ja toteaa niiden herättäneen paljon kysymyksiä.

3.6 Opiskelukykymalli

Opiskelukyky nähdään opinnäytetyössäni Kristina Kuntun (2011) opiskelukykymallin (Kuvio 4) mukaan. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan taidelähtöisien menetelmien mahdollisuuksia nostaen tutkimusprosessissa opiskelukykymallista osa-alueita, joihin menetelmillä pyritään kuraattorin näkökulmasta vaikuttamaan. Näitä osa-alueita voivat olla esimerkiksi sosiaaliset suhteet, elämäntilanne, identiteetti ja oppilaitoksen sekä opiskelijoiden yhteisöt.

Opiskelukykymalli on nostettu opinnäytetyöprosessia sosiaalityön näkökulman rinnalle antamaan suuntaa, jonka avulla voidaan pohtia ryhmien kanssa tehtävän työn tavoitteita. Oletuksenani on, että kuraattori työssään yhteisöä tukemalla tukee samalla yksilön opiskelukykyä.

Kuvio 4. Dynaaminen opiskelukykymalli (Kunttu 2011, 34.)

3.7 Sosiaalityön tavoitteet

Kuraattorin työtä avaavassa osiossa kirjoittamastani kuraattorin kaksoisroolin huomioon ottaen, pidän tärkeänä nostaa opiskelukyvyn tavoitteiden kanssa tarkempaan tarkasteluun myös sosiaalityön tavoitteet.

Sosiaalihuollon käsikirjan 2017 ilmestyneessä painoksessa sosiaalialan tarkoitusta avataan sosiaalihuoltolain kautta. Näitä lakiin kirjattuja tarkoituksia ovat muun muassa sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä ylläpito, eriarvoisuuden vähentäminen, osallisuuden lisääminen. (Kananaja 2017, 30.)

Käsikirjassa sosiaalialan tehtävä nähdään sosiaalityön kansainvälisen järjestön (International Federation of Social Workers) määritelmän mukaan. Määritelmän mukaan sosiaalialan tavoitteena on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Keinoiksi tämän tavoitteen saavuttamiseksi on kirjattu hyvinvoinnin edistämistä tukevaan sosiaaliseen muutokseen pyrkiminen ja itsenäisen elämänhallinnan edistäminen. Sosiaalityön kohteena on vuoro-vaikutus ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. (Kananaja 2017, 29.)

Sosiaalityön kiinnostuksen kohteena voidaan viime kädessä nähdä aina olevan yksilön toimintakyvyn tukeminen, vaikka työ kohdistuisi ryhmään (Jauhiainen & Eskola 1994, 14). Sipilä-Lähdekorpi (2006, 32) pohtii yhteisöllisen ja yksilötyön suhdetta nostamalla esiin yksilöiden kanssa tehtävän työn turhuuden tai turhauttavuuden, mikäli koulu ei yhteisönä pyri vahvistamaan oppilaiden elinvoimaa. Ajattelen, että kuraattorien oppilaitoksen sosiaalialan ammattilaisina on tärkeää vahvistaa yhteistä näkökulmaansa ja kehittää sekä yhtenäistää oma sosiaalialan työntekijän identiteettinsä tiedostaen menetelmäosaamistaan oppilaitosyhteisöjen tarpeisiin. Uskon, että näin vaikutetaan myös yksilöiden hyvinvointiin.

3.8 Ryhmät

Ammatillisessa koulutuksessa ryhmät ovat tulevaisuudessa jatkuvan sisäänoton ja yksilöllisten opintopolkujen myötä koko ajan muutoksessa. Se, minkälaisia menetelmiä otamme yhteisöllisessä opiskeluhollossa käyttöön, riippuu paljon oppilaitoksien ryhmistä ja niihin liittyvistä tavoitteista. Tutkimusprosessin aikana on määriteltävä se, minkälaisia ryhmiä tuemme ja millä tavoitteilla.

Tampereen yliopiston ja Laurea ammattikorkeakoulun tuottamassa ”Voimaa taiteesta –malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla” –materiaalissa soveltavan taiteen palveluita tarjoavaa yrittäjää ohjeistetaan huomioimaan asiakasorganisaation tarpeet ja toimintatavat sekä kuuntelemaan asiakasta toimintoja suunnitellessa, jotta palveluista saataisi tarvittava hyöty (Malte-Colliard ym. 2013, 16). Samalla tavalla koen, että kuraattorien tehtävänä oppilaitoksen ulkopuolisina asiantuntijoina on tai-

delähtöisten menetelmien mahdollisuuksia pohdittaessa ensisijaisesti ottaa huomioon oppilaitosten erityispiirteet ja pohtia keille ryhmiä ohjaamme.

Ryhmä käsitetään tässä opinnäytetyössä vähintään kolmen ihmisen vuorovaikutustilanteena, jossa toiminnalla yhteinen tarkoitus (Jauhiainen & Eskola 1994, 12). Oppilaitosympäristö koostuu lukuisista erikokoisista ryhmistä, joilla on toisaalta eri tarkoitus, mutta joita yhdistää saman asian tavoittelu, jonka saavuttamiseksi toimintaa ohjataan (Törrönen, Hannukala, Ruuskanen & Korhonen 2011, 10, 14).

Tutkimuksen kannalta oli tärkeää miettiä ryhmäytyksen tarvetta jatkossa ammatillisen koulutuksessa yhteisöllisen opiskeluhuollon näkökulmasta. Ryhmäytymisestä puhuttaessa tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä ryhmän turvallisuutta tukevaa prosessia (Törrönen ym. 2011, 15). Ryhmäytymisprosessin tarkoituksena on edistää toisten tuntemista niin, että ryhmän jäsenet tuntevat olonsa ryhmässä mukavaksi ja turvallisiksi, että he voivat vapaasti viihtyä ja ilmaista mielipiteitään sekä yrittää ja erehtyä rauhassa (Vanha 2015). Tällaisen ilmapiirin edistämisessä näen opiskeluhuollolla olevan tärkeän roolin.

3.9 Olemassa oleva tutkimustieto

Kuraattorin työstä on opiskeluhooltolain voimaantulon jälkeen tehty muutamia tutkimuksia. Perusopetuksen kuraattorin työstä ilmestyi elokuussa 2015 lisensiaatintutkimus otsikolla Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit (Pippuri 2015), jossa kuraattorin työtä tarkastellaan yksilötyön näkökulmasta kvantitatiivisin menetelmin.

Hannula kirjoitti 2017 pro gradu tutkielman otsikolla Kuraattori oppilas- ja opiskeluhuollossa -Tulkitseva käsitetutkimus koulusosiaalityöstä oppilas- ja opiskeluhooltolain valmisteluasiakirjoissa (Hannula 2017.).

Heli Okkonen (2014) teki ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (2014) opinnäytetyön otsikolla Opiskelijahuoltotyö ammatillisessa koulutuksessa. Okkosen (mt.) tutkimuskysymyksenä oli, miten työntekijät arvioivat nykyisten ennaltaehkäisevien, yhteisöllisten ja monialaisen yhteistyön toimintamallien toimivuutta ja miten niitä voidaan kehittää. Okkosen (mt.) tutkimuksessa yhteistä suhteessa omaan opinnäytetyöhöni, on yhteisöllisen työn näkökulma.

Riikka Toivanen (2014) teki tulevaa opiskeluhooltolakia ennakoiden sosiaalityön käytännöntutkimuksen kuraattorin työn ulottuvuuksia ammatillisessa koulutuksessa. Tutkimuksessaan hän toteaa kuraattorin työn tutkimuksen olleen vähäistä ja painottuneen perusopetuksen puolelle.

Näin tuntuu olevan edelleen loppuvuodesta 2017. Käytän jonkun verran Toivasen käytännöntutkimusta työni lähteenä, koska tutkimusympäristön

samankaltaisuuden vuoksi kuraattorin työ hahmotetaan tutkimuksessa omaa näkemystäni vastaavasti.

Jatta Vuorinen (2013) käsittelee taidetyöpajojen hyödyntämistä nuorten kanssa Lapin yliopistolle tekemässään pro gradu –tutkielmassaan otsikolla Taidetyöpaja nuorten hyvinvoinnin tukena -Toimintatutkimus taiteellisten menetelmien hyödyntämisestä sijaishuoltoyksikössä 2013. Tutkimuksessa haastatellut sijaishuoltoyksikön työntekijät näkivät taiteen keinoissa mahdollisuuden edistää nuorten hyvinvointia.

Taidelähtöisten menetelmien kanssa uraa uurtavaa työtä on tehnyt tutkija Päivi Känkänen, jonka 2013 valmistunutta tutkimusta Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia, lainataan laajalti taidetoimintojen käyttöä sosiaalialalla koskevissa uusissa julkaisuissa. Känkänen kirjoittaa taidelähtöisten työmenetelmien käytön lisääntyvän jatkuvasti lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. Samalla on lisääntynyt erilaisten käytännönhankkeiden seurantaan ja tutkimusraportteihin perustuva tieto aiheesta (mt., 32.).

Eniten tutkimusta luovien toimintojen käytöstä sosiaalialalla löysin tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani vanhustyön kentältä. Voimaa taiteesta – julkaisussa, jossa tarkastellaan taidelähtöisiä menetelmiä erilaisten asiakasryhmien kanssa erilaisissa toimintaympäristöissä, todetaan erilaisille kohdeorganisaatioille tuotettujen toimintamallien olevan helposti sovellettavissa minkä tahansa hyvinvointialan organisaation käyttöön (Malte-Colliard & Lampo 2013, 5). Sovellettavuuden näenkin taidelähtöisten menetelmien vahvuutena. Oma kokemukseni on, että menetelmät ovat sovellettavissa monenlaisten asiakasryhmien kanssa työskentelyyn. Fokus tässä opinnäytetyössä on siinä, miten menetelmät palvelevat tavoitteita oppilaitosympäristössä.

Tutkimusta luovien ja taidelähtöisten menetelmien hyödyntämisestä toisen asteen oppilaitosympäristössä en löytänyt (Theseus, Helka, Arto, Google). Koen, että ammatillinen oppilaitos on opinnäytetyöni aiheen näkökulmasta käsin aivan erityinen kehittämiskohde. Näin siksi, että ammatillisten oppilaitoksen asiakaskunta on ikärakenteeltaan ja kulttuuritaustaltaan heterogeeninen.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA AINEISTO

Opinnäytetyö aineiston keruu toteutettiin aikavälillä 1.4 – 30.10.2017. Tutkimuskutsu lähetettiin 16 Stadin ammattiopistossa työskentelevällä kuraattorille, joista kymmenen osallistui tutkimusprosessiin. Tutkimuksen prosessinomaisen luonteen vuoksi toivottiin, että mikäli osallistuu tutkimukseen, on valmis sitoutumaan jokaiselle tapaamiskerralle.

Ajat sovittiin Doodle- sovelluksen avulla. Näin varmistettiin, että tapaamiset kävivät mahdollisimman monelle. Sellaisia yhteisiä aikoja, jotka olisivat käyneet kaikille, oli vaikea löytää. Tämä saattoi vaikuttaa tutkimukseen osallistuvien kuraattorien määrään. Yksi tutkimukseen osallistuneista kuraattoreista ei päässyt osallistumaan prosessin viimeiselle tapaamiskerralle, ja yksi prosessiin osallistuneista kuraattoreista ei päässyt osallistumaan ensimmäiseen tapaamiseen. Tämä oli tiedossa jo prosessin alussa.

4.1 Toimintaympäristö

Kuraattorit eivät Stadin ammattiopistossa työskentele suoraan oppilaitoksen alaisuudessa vaan toimivat Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla (entinen Helsingin kaupungin Opetusvirasto) ja työskentelevät oppilaitoksissa tavallaan ulkopuolisina asiantuntijoina. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on hallinnon lisäksi neljä palvelukokonaisuutta, joista kuraattorit toimivat lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön palvelukokonaisuudessa. Stadin ammattiopiston kuraattoreiden on tärkeää tuntea Stadin ammattiopiston toiminta ja tunnistaa oman oppilaitoksensa erityispiirteet, tarpeet ja toimintakulttuuri.

Stadin ammattiopisto on Suomen suurin ammatillinen oppilaitos ja sen koulutuksenjärjestäjä on Helsingin kaupunki. Yhteensä Stadin ammattiopistossa opiskelee noin 16000 opiskelijaa yli 50 eri ammattiin. perustutkintojen lisäksi Stadin ammattiopistossa järjestetään perustutkintoihin valmentavaa VALMA –koulutusta, perusopetuksen opintoja, avoimia ammatillisia opintoja ja nuorten työpajatoimintaa. (Stadin ammattiopisto 2017)

Stadin ammattiopiston kuraattorit ovat koulutustaustaltaan ja työhistorialtaan hyvin monenlaisia ja työskentelevät keskenään hyvin erilaisissa toimintaympäristöissä riippuen toimialasta. Tutkimukseen osallistuneet kuraattorit tulivat palvelun ja viestinnän, hyvinvoinnin, tekniikan ja logistiikan sekä tekniikan ja asennuksen toimialoilta.

4.2 Toimintatutkimus tutkimusmenetelmänä

Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena. Toimintatutkimus nähdään tässä opinnäytetyössä lähestymistapana, jossa tutkimuskohteeseen pyritään tutkimuksellisin keinoin tekemään käytäntöön kohdistuva interventio. Toimintatutkimukselle tyypillisellä tavalla tutkimuksen kohteena oli yhteisö. (Eskola & Suoranta 1998, 128 - 130.)

En osallistunut prosessissa tutkittavien kanssa pienryhmissä tapahtuvaan kehittämiseen tai toiminnallisten harjoitusten toteutukseen. Toimintatutkimukselle ominaisesti vastuu toiminnasta oli toimintaan osallistuvalla ryhmällä (Eskola ym. 1998, 130.). Tarkoitus oli nostaa esiin toimijoiden omat oppimisen ja kehittymisen kyvyt (Heikkinen 2007, 29.). Tutkijan

rooli toimintatutkimuksessa on käynnistää muutos ja rohkaista ihmisiä tarttumaan asioihin (mt., 20.). Tällaisena näen oman roolini opinnäyte-työprosessissani.

Koin myös olevani mahdollistajana, havainnoijana ja raamien luoja. Ajattelen, että esimerkiksi prosessia ohjaavaan työskentelypohjaan kirjaamillani valinnoilla sekä kysymyksenasettelullani vaikutin osaltani kehittämisprosessiin. Näen, että omat olettamukseni ja näkökulmani suhteessa tutkimiini taidelähtöisiin menetelmiin sekä se, että tutkimusprosessiin osallistuvat kuraattorit ovat minulle kollegoja, vaikutti siis tutkimukseen.

Toimintatutkimuksessa tutkija voi olla työyhteisön jäsen (Heikkinen 2007, 30), kuten tässä tutkimuksessa. Toimintatutkimukselle on ominaista, että tutkija on aktiivinen vaikuttaja ja toimija. Tutkijan ei oleteta olevan ulkopuolinen tai neutraali. (mt., 18.) Toimintatutkimus eroaakin muista tutkimuksista niin, etteivät siinä päde perinteiset vaatimukset tutkijan objektiivisuudesta (Eskola ym. 1998, 128).

Toimintatutkimuksessa tärkeää on tuoda esiin tutkimukseen osallistuvien kokemuksia ja kuvata niitä raporttiin mahdollisimman autenttisesti. Tutkimusmuotona toimintatutkimus ei ole sidottu tiukkoihin raportointisääntöihin, ja toimintatutkimuksia on raportoitu myös vaihtoehtoisin tavoin. (Heikkinen & Rovio 2007, 117). Pyrin opinnäytetyössäni kuvaamaan toiminnan kronologisesti mahdollisimman tarkasti.

4.3 Aineisto

Iso osa opinnäytetyöni aineistoa syntyi keväällä 2017 toteutetun kolme tapaamiskertaa sisältävän luovan prosessin avulla. Sen tuotoksina syntyi kuvallista ja kirjallista materiaalia sekä viimeisellä toimintakerralla spontaanisti puhepiirinä toteutetun haastattelun tuloksena syntynyttä viittä sivua litteroitua tekstiä. Puhepiiri on tasa-arvoisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tukemiseksi kehitetty menetelmä, jota esimerkiksi intiaanit käyttivät neuvottelumenetelmänä. (Suomen sovittelufoorumi Ry) Puhepiirissä kaikki saavat tilaisuuden lausua ajatuksensa käsiteltävästä aiheesta niin, että ringissä kiertävän ”puhekapulan” haltijalla on puheoikeus.

Puhepiirissä vastattiin siihen, koettiinko prosessissa käytetyt ja sen aikana kirjatut menetelmät luoviksi menetelmiksi, taidelähtöisiksi menetelmiksi vai molemmiksi? Koin tämän kysymyksen nousseen tärkeäksi prosessin alussa ja raportin kannalta oli mielestäni tärkeää palata siihen prosessin lopussa. Lisäksi käytiin kierros koskien sitä, minkälaisena prosessi oli koettu ja koettiinko aiheen parissa olevan tärkeää jatkaa työskentelyä.

Tämän materiaalin lisäksi käytin aineistona ennen ensimmäistä tapaamiskertaa lähettämäni orientoivan kyselyn vastauksia, jokaisen prosessikerran havainnointiin perustuvaa toiminnankuvausta sekä perustamani ”Luovat ja taidelähtöiset menetelmät” –nimisen Yammer –ryhmän viestiketjuja.

Yammerissa käytiin ryhmän aloitteesta keskustelua ja esitin lisäksi kysymyksiä prosessin toiminnallisen osuuden aikana ja sen jälkeen, kun prosessista oli kulunut jo hetki aikaa. Lähetin kuraattoreille prosessia ohjaavan kuvion (opinnäytetyössä kuvio 7). Pyysin ennen viimeistä toimintakerrata kuvailemaan käytössä olevia luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä ja kuvailemaan, kuinka ne ovat käytössä palvelleet. Lisäksi kirjaamaan ajatuksia reformista, ja menetelmien kehittämisestä reformia ennakoiden.

Kun viimeisestä toimintakerrasta oli kulunut kolme kuukautta, kysyin ovatko kuraattorit hyödyntäneet luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä ja vaikuttiko kevään prosessi menetelmien käyttöön. Viimeiseksi kysyin vielä noin viiden kuukauden kuluttua viimeisestä toimintakerrasta, soveltuvatko luovat ja taidelähtöiset menetelmät yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön välineiksi.

Prosessin toiminnankuvauksen tarkan auki kirjaamisen ja yhteiskehittämisen merkityksen koen tärkeäksi, jotta voi ymmärtää asiakastyöhön kehitettäviä menetelmiä koskevia tuloksia. Näin siksi, että prosessiin osallistuneen kymmenen kuraattorin muodostaman asiantuntijaryhmän hiljaisen tiedon lisääntyminen ja implisiittisen tiedon näkyväksi tuleminen tapahtuivat vaiheittain prosessin kuluessa. Sanna Virtainlahti (2009, 46) kuvailee hiljaisen tiedon olevan käytännössä synonyymi osaamiselle ja ammattitaidolle. Hiljainen tieto ei kuitenkaan ole helposti sanallistettavissa, toisin kuin implisiittinen tieto, joka on artikuloitavissa, mutta sen haltija ei ole vielä artikuloinut sitä.

Prosessin viimeisellä tapaamiskerralla tutkimukseen osallistuvat kuraattorit vastasivat tutkimuskysymyksiin. Nämä vastaukset ovat tärkeä osa aineistoa. Kaavioissa kiteytetään kirjalliseen muotoon prosessin aikana mieleen tulleita kokemuksia ja ajatuksia luovista ja taidelähtöisistä menetelmistä yhteisöllisen opiskeluhuollon menetelminä ryhmien kanssa tehtävässä työssä. Kaavioihin tuotettu tieto oli kuitenkin vain murto-osa prosessin aikana jaetusta tiedosta ja kokemuksista.

4.4 Sisällönanalyysi

Aineistoni luonteen vuoksi menetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi soveltuu strukturoimattomankin aineiston analyysiin. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103.)

Opinnäytetyöni aineisto koostui monenlaisesta materiaalista. Kuten yleistä, ei aineisto ollut analysoitavissa raakamuodossaan (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2014, 118), vaan aineiston analysointi edellytti aineiston muokkaamista tekstimuotoon (Kylmä & Juvakka

2014, 65). Opinnäytetyöni aineiston kannalta tämä tarkoitti orientoivan kyselyn vastausten puhtaaksi kirjaamista, toimintakerroilla työstettyjen "isojen luonnospapereiden" sisältöjen kirjaamista, viimeisellä toimintakerralla työstettyjen kaavioiden puhtaaksi kirjaamista, viimeisen toimintakerran puhepiirin materiaalien litterointia sekä pienryhmissä tehtyjen kirjallisten pohdintojen puhtaaksi kirjaamista.

Aineiston analyysissä aineisto, tutkija ja teoria kohtaavat, ja tutkija nostaa tiettyjä asioita tutkimustuloksiksi, eli tulkitsee ja käsitteellistää aihetta oman ymmärryksensä varassa (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2014, 123). Opinnäytetyöni tulokset pyrin esittämään Toimintatutkimukselle ominaisesti niin, että teoria ja empiria eli aineisto keskustelevat keskenään (Heikkinen & Rovio 2007, 115).

Aineiston analysointia helpotti, että olin suunnitellut luovan prosessin niin, että tutkimukseen osallistuvat kuraattorit vastasivat viimeisellä toimintakerralla tutkimuskysymyksiin täyttämällä prosessia ohjanneen kaavion (kaaviot 1, 2, 3). Näin osa aineistoa oli osin valmiiksi hyvin ryhmitelty ja selkeässä muodossa. Kuitenkin oli tärkeää avata myös prosessin aikana syntynyt muu materiaali kirjalliseen muotoon, jotta syntynyt tieto olisi mahdollisimman luotettavaa.

5 PROSESSIN KÄYNNISTYS JA TOIMINNAN KUVAUS

Tässä luvussa kuvaan prosessin syntymistä, tarkastelen prosessissa näkeväni eri tasoja ja kuvailen prosessin toimintaosan mahdollisimman tarkasti. Näin pyrin lisäämään tutkimustulosten ymmärrettävyyttä.

Jo opinnäytetyöni suunnitelmaan on kirjattu aineistonkeruun prosessin omaisuus ja toiminnallinen osuus. Suunnitelmaan olin kirjannut aineiston keruun toteutettavan ryhmähaastatteluna. Ryhmähaastattelun ensimmäinen ja toinen osa oli tarkoitus toteuttaa teemahaastatteluna. Näin siksi, että teemahaastattelumenetelmässä kysymyksille ei ole ennalta määriteltä tarkkaa muotoa ja järjestystä (Hirsjärvi ym. 2015, 208). Tämän valinnan oli tarkoitus edistää keskustelun mahdollisuutta luovaan rönsyilyyn ja ajatusten viriämiseen. Teemahaastattelulle tyypilliseen tapaan yhden haastattelukerran kestoksi oli suunniteltu noin 1–2 tuntia. (mt., 211.)

Haastattelut olin suunnitellut toteutettavaksi ainakin osin puhepiiriä hyödyntäen. Koska ryhmähaastattelussa on riskinä, että keskustelun suuntaa ohjaavat ryhmässä dominoivat henkilöt (Hirsjärvi ym. 2015, 211.), olin ajatellut, että puhepiiriä hyödyntämällä kaikkien olisi mahdollista saada äänensä kuuluviin.

”Circle eli puhepiiri on vanha alkuperäisheimojen kuten maorien ja intiaanien tapa keskustella, neuvotella ja saada asiat yhdessä ratkaistua. Puhepiirissä toteutuu luonnostaan sovittelun tärkeät elementit: kohtaaminen, kuuntelu, dialogi ja yhteisen näkemyksen/ratkaisun etsiminen tai/ja tilanteen korjaaminen.” (Suomen sovittelufoorumi Ry). Menetelmän valikoituminen liittyi myös siihen, että prosessiin osallistuville kuraattoreille yhteisen koulutuksen myötä puhepiirimenetelmä oli suurimmalle osalle tuttu.

Opinnäytetyöni suunnitteluseminaarissa ohjaava opettajani esitti ajatuksen luovien ja taidelähtöisten menetelmien laajemmasta hyödyntämisestä prosessissa. Olin aluksi ajatusta vastaan ja epävarma kollegojeni halusta heittäytyä luovien ja taidelähtöisten menetelmin toteutettuun tutkimusmateriaalin keruuseen. Ajatusta kypsyteltyäni tein kuitenkin viime hetkellä päätöksen hylätä alkuperäisen aineistonkeruusuunnitelman ja ymmärsin nimenomaan luovien menetelmien tukevan tavoiteltavaa kokemuksellista oppimista ja luovan edellytykset yhteiskehittämislle.

Uskoni luoviin menetelmiin oli siis hetken kateissa, eikä ”suutarin lapsella ollut kenkiä”. Kun sitten ensimmäisellä tapaamisella näin kollegojeni tarttuvan annettuihin tehtäviin ja tempautuvan prosessin pyörteisiin avoimin mielin ja asiantuntemusta sekä innostusta pursuten, olin vaikuttunut. Alkoi luova prosessi, jossa näin lopulta monta tasoa. Havainto prosessin eri tasoista syntyi prosessin tapaamiskertojen aikana käytyjä keskusteluja seuraamalla sekä Yammerissa jaettujen viestien perusteella.

Viimeisellä, tuotettua tietoa kokoavalla kerralla suunnitelmaan kirjattu puhepiirimenetelmä oli läsnä, vaikkei sitä varsinaisesti mainittu. Kun nauhoitettava kännykkä kiersi ryhmässä puhepiirimenetelmässä käytetyn ”puhekapulan” lailla niin kuraattorit kuuntelivat ja antoivat tilaa toisilleen niin, että puhepiirimenetelmän hengessä kaikki tulivat kuulluksi.

5.1 Prosessin käynnistys

Maaliskuussa lähetin Stadin ammattiopiston kuraattoreille kirjeen (liite 1). Tämän jälkeen tein Doodle- kyselyn, jonka avulla pystyin kartoittamaan mahdollisimman monille soveltuvia kokoontumisaikoja. Ennen ensimmäistä tapaamiskertaa lähetin prosessiin osallistuville orientoivan kyselyn (liite 2) ja perustin Yammeriin Luovat ja taidelähtöiset menetelmät –nimisen ryhmän prosessin aikana herääviä ajatuksia ja tiedotusta varten.

Laitoin orientoivan kyselyn Yammeriin saatteella:

”Liitteenä tässä pieni pohdinta alustukseksi ensi viikon tapaamiselle. Mieti näitä pohtiessasi, mitä juuri Sinulle tarkoittavat ”luovat ja taidelähtöiset menetelmät”. Ps. On kiva, jos saat vaikka ranskalaisilla viivoilla johonkin paperille tehtyä nämä, mutta mikäli ei siihen aika riitä, niin on ihan riittävä, että olet miettinyt näitä etukäteen. ” (Maaliskuu 2017, oma Yammer-viesti)

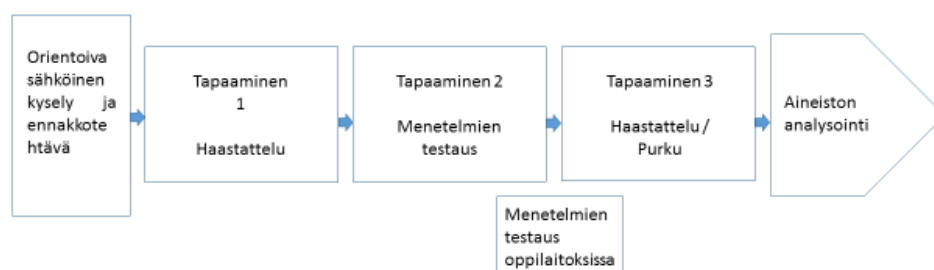
Tutkimussuunnitelmaani varten oli mahdollista suunnitella tarkka runko vain ensimmäiselle tapaamiskerralle. Jotta jättäisin yhteiskehittämislle ja omille oivalluksille mahdollisimman hyvin tilaa, päätin antaa prosessiin osallistuvien kuraattorien määrittellä prosessin kuluessa luovat ja taidelähtöiset menetelmät, niin kuin he itse kokevat ne oman työnsä näkökulmasta käsin. Koin myös tärkeäksi, että kuraattorit valikoivat itse omien kokemustensa näkökulmasta mielenkiintoiset harjoitteet kokeiltavaksi prosessin toiselle kerralle. Olin valmistautunut myös itse valitsemaan kokeiltavia menetelmiä, mikäli ryhmästä ei ehdotuksia tulisi.

Ajattelen, että prosessin toiminnallinen osio käynnistyi, kun tutkimukseen osallistuneet kuraattorit kirjasivat mielikuviaan luovista ja taidelähtöisistä menetelmistä ensimmäisen kerran aiheeseen johdattavassa sana-assosiaatioharjoituksessa (Liite 4).

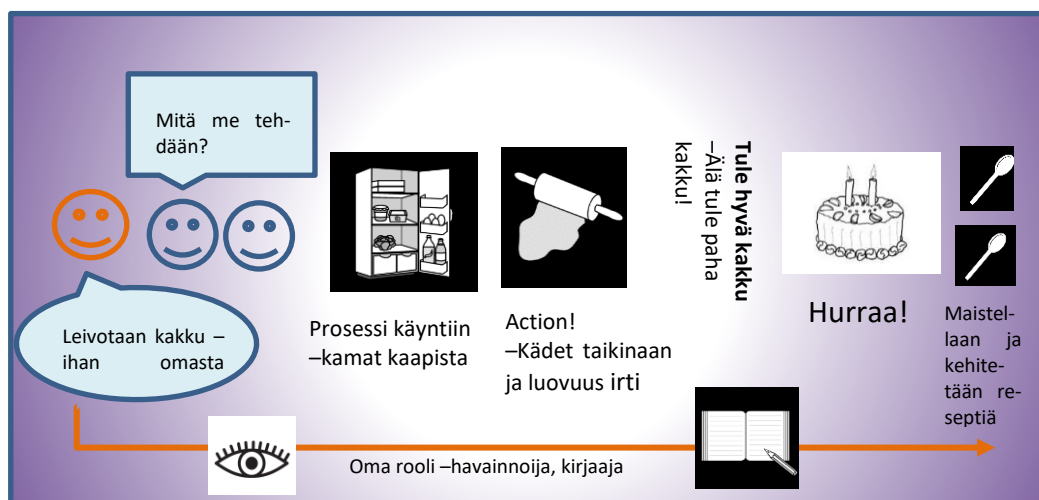
Eräs kuraattoreista kuvaili luovan prosessin syntyä jälkeen päin Yammer-viestillä seuraavasti:

” Tässä prosessissa luovien menetelmien yhteiskehittäminen tai pikemminkin sen alulle saattaminen oli mielestäni yksi luova menetelmä sinänsä, vaadittiin avointa mieltä, heittäytymistä (tai sen harjoittelua) ja myös etukäteen pohdittua näkemystä, jotta prosessi osaltani pääsi käynnistymään.”
(Yammer 16.6.2017)

Prosessin luonteen muutosta kuvaavat kuviot (Kuvio 4 ja 5), joista ensimmäinen (kuvio 5) on suunnitelmavaiheessa tehty kuva prosessin kulusta ja toinen (kuvio 6) kuvaa prosessin luonnetta kaikkien kolmen tapaamiskerran jälkeen.

Kuvio 5. Opinnäytetyöprosessi suunnitteluvaiheessa.

Kuvio 6. Opinnäytetyöprosessi, minkälaisena sen näin toteutuksen jälkeen. Kuvat Papunet –sivustolta (Papunet 2017)

Näiden kuvioiden avulla tuoda esiin sen eron, jonka oman mahdollistaja-tarkkailija -roolini kautta näin prosessin suunnitteluvaiheen ja toteutusvaiheen välillä. Haluan jälkimmäisen kuvion avulla ilmaista sitä iloa, tekemisen meininkiä ja luovuutta, joka prosessissa oli nähtävillä.

Toimintatutkimus ei ole sidottu tiukkoihin raportointisääntöihin (Heikkinen & Rovio 2007, 117). Koen luovan prosessin luonteen vuoksi tarpeelliseksi kuvata toimintaa mahdollisimman autenttisesti. Tästä syystä kuvaan toimintaa päiväkirjanomaisesti, käyttäen apuna toimintakerroilla tekemiäni muistiinpanoja.

5.2 Ensimmäinen tapaaminen – Leivotaanko kakku?

Huhtikuussa 2017 kokoontuimme ensimmäiselle tapaamiselle erään Stadin ammattiopiston toimipaikan luokahuoneeseen. Olin ryhmitellyt luokan pöydät niin, että paikalle saapuvat kuraattorit oli helppo jakaa pienryhmiin toimialoittain. Minua jännitti. Onko tässä mitään järkeä? Saako kukaan ajatuksestani kiinni? Mitä jos ketään ei kiinnosta? Entä jos kukaan ei lähde mukaan? Entä jos minun olisi pitänyt tehdä tarkemmat raamit ja runko, jotta saisin tarpeeksi käyttökelpoista aineistoa?

Minulla oli kuitenkin pieni aavistus siitä, että valintani olla rajaamatta tiukasti sitä, miten käsiteltävää aihetta lähestytään, saattaisi olla juuri se oikea ratkaisu ja tuoda esiin jotain hienoa ja yllättävää. Kuten eräs kuraattoreista totesi jälkeenpäin yhteisessä Yammer –viestiketjussa:

”Rönsyistä voi tulla ja tuleekin jotain ennalta arvaamatonta, joka parhaillaan voi viedä ajatuksia ja ideoita täysin ennakoimattomiin suuntiin” (Yammer, 16.6.2017)

Tunnelma oli alusta saakka rennonoloinen. Kuului puheensorinaa ja naurua. Orientoivasta tehtävästä kyseltiin. ”Riittihän se, että sitä oli miettinyt valmiiksi, eihän tarvinnut olla kirjallisena?” Vastasin, että riitti, eikä tarvinnut.

Muutama oli jäsennellyt ajatuksiaan valmiiksi paperille. Kerroin, että orientoivan tehtävän tarkoitus oli lähinnä herätellä ajatuksia aiheesta, jotta työskentely lähtisi käyntiin sujuvammin. Tavallaan sen tarkoitus oli saada myös luovan prosessin kypsyttelyvaiheessa mainittu tiedostamaton työskentely käyntiin.

Kyseltiin, tarvitseeko tietää jotain taiteesta ja pohdittiin, että: ”onkohan minulla mitään tälle aiheelle annettavaa”. Vastasin, että ei tarvitse tietää mitään taiteesta, ja aivan varmasti kaikilla on tälle prosessille annettavaa. Kaikkien läsnäolo on tosi arvokasta.

Aloitimme sana-assosiaatioharjoituksesta. Tarkoitus oli synnyttää samalla luova ilmapiiri ja toisaalta siirtyä käsiteltävän aiheen pariin luovaa menetelmää hyödyntäen. Valitsin menetelmän työskentelyn alkuun, koska olen kokenut harjoituksen opiskelijoiden kanssa tehtävässä työssä helposti lähestyttävänä ja toimivana.

Ensin lämmiteltiin parin kanssa. Sanottiin nopeasti vuorotellen parin kanssa, mitä tulee mieleen sanasta kesä? Kuului sanoja, kuten: Lokki, jäätelö, kukat... Seuraa sana oli kuraattori. Mitä tulee mieleen? Kuului sanoja: Koulu, sosiaalityöntekijä, tuki... tunnelma oli kupliva ja iloinen.

Sitten menttiin käsiteltävään aiheeseen, jota lähdettiin työstämään yksin. Jatkettiin sana-assosiaatioilla. Pyysin kirjoittamaan ylös sanoja, jotka tulivat mieleen sanoista luovat ja taidelähtöiset. Kaikki saivat pinon punaisia, keltaisia ja vihreitä Post It –lappuja. Arvotin värit niin, että punainen tarkoitti negatiivista, keltainen neutraalia ja vihreä positiivista. Mikäli mieleen tulleella sanalla oli omassa mielessä negatiivinen kaiku, tuli sana kirjoittaa punaiselle lapulle, jos sanan arvo tuntui positiiviselta, kirjattiin sana vihreälle lapulle jne. Ohjeena oli, että ei pitänyt liikaa miettiä, vaan kirjoittaa spontaanisti mieleen tulevia sanoja ilman itsekritiikkiä. Painotin, että tehtävään ei ollut oikeita ja vääriä vastauksia.

Ohjetta tunnuttiin noudattavan, koska kaikki kirjoittivat viiden minuutin ajan aktiivisesti. Niistä koostui tällainen seinällinen mielikuvia käsiteltävistä menetelmistä (tästä kuvasta voi nähdä positiivisten, negatiivisten ja neutraalien mielikuvien suhteen):

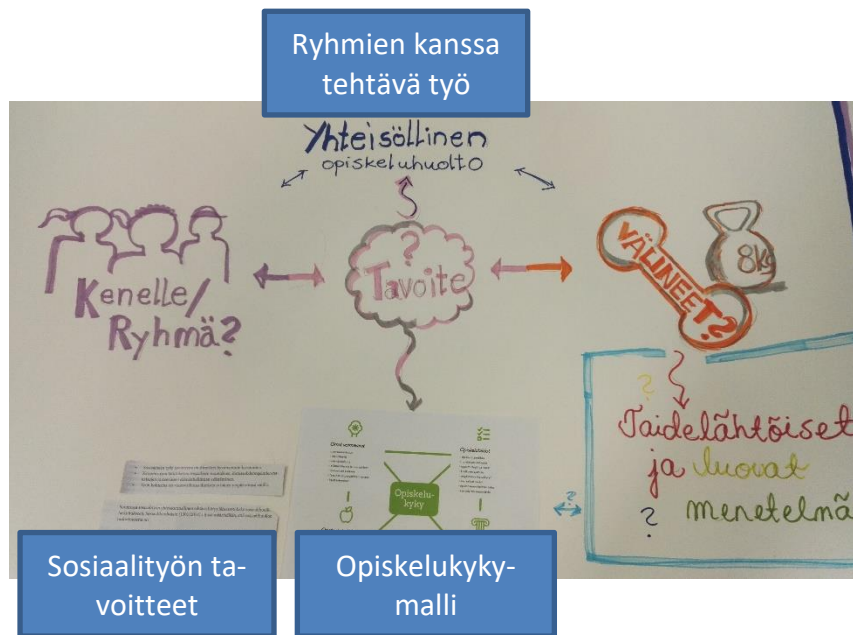

Kuva 1. Sana-assosiaatioharjoitusseinä.

Sana epäonnistuminen esiintyi sekä punaisessa että vihreässä Post It – lapussa. Se ilahdutti minua ja päätin nostaa ajatuksen seuraavalla tapaamisella esiin tuoden havainnon luokkatilaan fläppitaululle. Kokemukseni mukaan luovien ja taidelähtöisten menetelmien käytössä turvallisen ympäristön luominen nimenomaan epäonnistumiselle on suuressa roolissa menetelmien voimauttavan vaikutuksen kannalta. Ajattelen, että ilman epäonnistumisen riskiä, ei voi ylittää omia mukavuusrajojaan ja voittaa itseään, eikä näin ollen saavuttaa uusia elämyksiä. Kaikki sana-assosiaatioharjoituksen sanat löytyvät liitteestä (liite 4).

Aiheeseen johdattelun jälkeen jaoin porukan niin, että kuraattorit menivät istumaan pöytäkunnittain toimialojen mukaan. Pöytäkuntia syntyi kolme. palvelun ja viestinnän toimialat, Hyvinvoinnin toimialat ja Tekniikan ja asennuksen sekä tekniikan ja logistiikan toimialat. Kaikkien alojen kuraattoreita ei ollut paikalla, mutta jokaiselta toimialalta oli joku edustaja.

Esittelin asian, jonka koetan tutkimuksen avulla selvittää alla olevan kuvion avulla (Kuvio 7). Tähän kuvioon viittaa opinnäytetyössä työskentelyä ohjaavana kuviona.

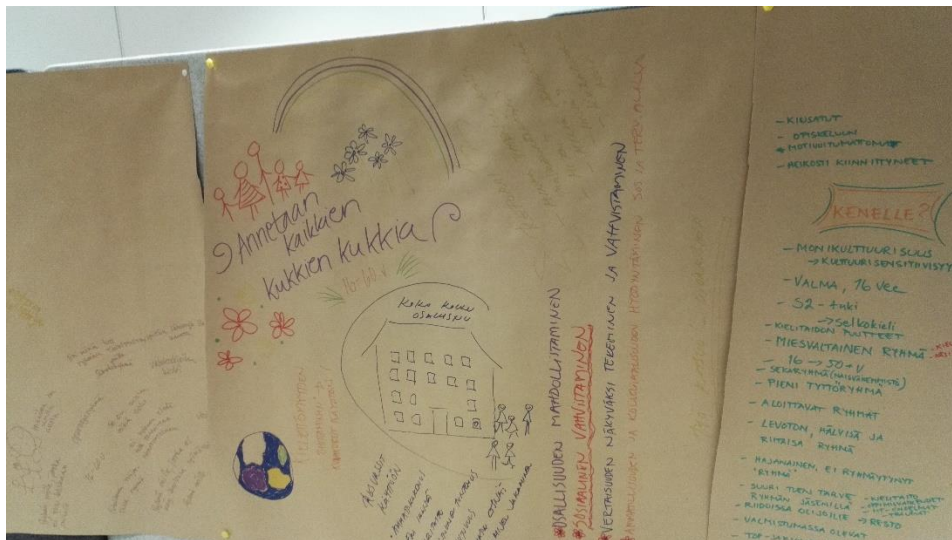
Kuvio 7. Prosessia ohjaava kuvio.

Kuvassa tavoitteiden alle on valmiiksi annettu pari oletustavoitetta. Kuraattori kaksoisrooli, josta kirjoitan kuraattorin työtä kuvaavassa osiossa, tulee esiin näissä oletuksissa. Oletustavoitteina työtämme ohjaavat opiskelukyvyn ylläpitämiseen liittyvät tavoitteet ja sosiaalityön tavoitteet.

Jaoin jokaiselle pöytäkunnalle yhteisen ison paperin, jota kutsuin ”luonnospaperiksi”. Pidän itse isoista papereista. Koen ne kutsuviksi ja luovuutta ruokkiviksi. Ymmärrän myös, että jollekin iso paperi voi edustaa jotain muuta. Ehkä vaikka painetta jonkun suuren tuottamisesta, painetta koko tilan täyttämisestä. Herää ajatuksia: ”pitääkö piirtää? En osaa piirtää...”.

Ohjeena oli tuottaa orientoivassa tehtävässä pohdittuja asioita (liite 1) luonnospaperille. Kannustin piirtämään ja kirjaamaan ajatuksia taas mahdollisimman suodattamatta ja painottaen ajatusta, että ei ole oikeaa tai väärää ja puolivalmiitkin ajatukset käyvät.

Toiminnan tuloksena syntyi isoja luonnospapereita (kuva 2)

Kuva 2. "Isot luonnospaperit"

Koska luovuuden tielle voivat helposti tulla yksilöiden omat sisäiset rajoitteet, kuten liiallinen vaativuus itseä kohtaan (Tuisku 2012, 24), koin tärkeäksi koko prosessin ajan korostaa prosessissa liiallisen itsekritiikin sysäämistä syrjään. Tämän ajattelin edesauttavan mahdollisuutta luovan "flown" syntymistä.

Taidelähtöisten ja luovien menetelmien kanssa työskennellessä olen erityisesti kokenut itsekritiikin nousevan muuriksi työskentelyn tielle. "En mä osaa piirtää! Mitä jos teen väärin! Tussia ei saa kumitettua..."

Kuraattorit lähtivät kuitenkin toteuttamaan valtavia luonnospapereita keskustellen ja ennakkoluulottomasti. Yhden pöytäseurueen paperi oli täynnä irtonaisia sanoja, runonpätkiä, kuvia ja luonnoksenomaisia pohdintoja, toisessa oli kuvaa ja ajatelmia, mutta myös strukturoitua tietoa, kolmannessa taas oli yhteiset näkemykset ja tieto kirjattu valmiisiin kategorioihin ohje-nuorana olevan kuvion mukaan (kuvio 7).

Tapaamisen lopuksi käytiin pienryhmittäin keskustelua orientoivan tehtävän (liite 2) myötä mieleen tulleista, käytössä olevista menetelmistä ja jokainen pienryhmä valitsi jonkun menetelmän seuraavalle kerralle kokeiltavaksi. Sovittiin, että menetelmää työssään käyttänyt ja sen esiin nostanut henkilö, ohjaa harjoitteen toisille seuraavalla tapaamisella.

Ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen syntyi Yammerissa keskustelu, joka alkoi näin:

"Kiitos eilisestä! Sain tapaamisestamme hyvän vinkin, jonka toteutin heti iltopäivällä. Toimi erinomaisesti!!!"

(Yammer -viesti 20.4.2017)

Tämä kannusti jatkamaan.

Näen, että yhteiskehittämiselle suotuisa ilmapiiri saavutettiin vain kolme tapaamista sisältävän prosessin ensimmäisellä kerralla osittain siitä syystä, että kuraattoreiden välillä tuntui jo valmiiksi vallitsevan luottamuksellinen ja avoin suhde toisiinsa.

Ajattelen, että ensimmäisellä tapaamisella näkyi Wallasin luovan prosessin ensimmäinen vaihe, mutta jo paikoin tapahtui myös oivalluksia, joiden voi nähdä kuuluvan luovan prosessin kolmanteen vaiheeseen. Tämä oli nähtävissä Yammer –viestistä, jossa ensimmäisen tapaamisen innostamana eräs kuraattoreista oli kokenut onnistumisen saatuaan vinkin kuvakorttien käytöstä. Orientoivan tehtävän myötä oli tapahtunut jo jonkinlaista aiheen kypsyttelyä, jonka koen edesauttaneen sitä, että ensimmäisellä tapaamisella päästiin niin pitkälle, että saatiin asetettua prosessin yhteiset tavoitteet.

5.3 Toinen tapaaminen –Action! Kädet taikinaan

Ennen toisen tapaamiskerran alkua nostin tilaan aiemman kerran tuotoksia ja oivalluksia, jotta päästäisi taas nopeammin aiheeseen kiinni. Joka kerralla kertaisin tutkittavan aiheen: Kenelle -> tavoitteet -> luovat ja taidelähöiset menetelmät ->miten?

Toisella tapaamiskerralla oma roolini tarkkailijana korostui. En osallistunut ohjattuihin harjoitteisiin. Jälkeenpäin mietin, että koska tutkimuskohteeni ei ollut ryhmän toiminta, olisi ollut ihan mahdollista, että olisin ollut toiminnassa aktiivisesti mukana. Tarkkailijan rooli kuitenkin innosti minua. Tässä vaiheessa prosessia ymmärsin, että tutkimuskysymyksen rinnalle oli syntymässä toinen taso. Prosessi alkoi niin sanotusti elää omaa elämäänsä. Janan rinnalle syntyi toinen jana (Kuvio 8).

”Ai pitiks mun tähän joku... hetki... oottakaa... nyt mä tiiän”

Näin alkoi **harjoitus 1** ”orientaatiotempu” / ”Mitä tulee mieleen” –harjoitus.

”Mieti joku yllättävä tempu, joka vie ryhmän ajatukset ihan toisaalle. Mielellään hauska. Että sinun roolisi ryhmässä muuttuu tasavertaisemmaksi ryhmän kanssa.”

Sitten kysyttiin tulevasta viikonlopusta, minkä värinen se on. Onko se punainen, musta vai mikä? Kuljetettiin sanoja ja mielikuvia päätyen siihen, että harjoitteen ohjaaja päätyi sanaleikin päätteeksi viikonloppua viettämään herttaisen jätkän kanssa.

Syntyi naurua, iloa. Tunnelma oli rento.

Seuraavaksi ohjattiin **harjoitus 2** :

”Läsnäoloharjoitus”, jossa tunnusteltiin oman kehon tuntemuksia, tarkasteltiin hengitystä, kiinnitettiin huomiota ajatusten kulkuun, liikuteltiin ja venyteltiin eri kehonosia. Ohjaaja heitti epävarman kysymyksen siitä, oliko kyseessä luova tai taidelähtöinen menetelmä. Menetelmä koettiin yleisesti keskustelussa luovaksi menetelmäksi.

Harjoitteen ohjaaja kertoi, että rentoutusharjoituksesta oli huono käyttökokemus opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat eivät olleet osanneet heittäytyä harjoitukseen vaan tunnelma oli ollut jännittynyt ja epämiellyttävä. Syntyi keskustelua siitä, miten vaikeaa voi joskus ihan vaan olla hiljaa ja tunnustella omaa kehoa. Toisaalta hiljaisuuden sietäminen ja heittäytyminen harjoitukseen voivat vaatia kokemuksen turvallisesta ryhmästä. Jotta nuoret voivat ilmaista itseään rehellisesti, heidän tulee kokea hyväksyntää ryhmässä (Hautala 2013.).

Harjoitus 3 oli draamallinen harjoitus, jossa tarkasteltiin statuksia. Ohjaaja kertoi harjoituksen olevan Minä työelämässä –työpajakokonaisuudesta, joka on kehitetty Stadin ammattiopiston ja nuorisotoimen (Nyk. Kulttuurinen ja vapaa ajan toimiala) kanssa yhdessä 2014–2017. Harjoitusta ohjaava kuraattori kertoi, että työpaja pohjaa luoviin ja taidelähtöisiin menetelmiin ja sen tarkoitus on vahvistaa ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden työelämätaitoja.

Statusharjoituksessa tehtiin ensin lattialle tilaa liikkumista varten. Ohjeistettiin nousemaan ylös. Venyteltiin. Ohjaaja kertoi, mitä status –sanalla tarkoitetaan ja että sanaa käytetään yleisesti teatteri-improvisaatioissa. Muodostettiin pareja.

”Toinen on muovailuvahaa ja toinen on muovailija. Nyt muovailija muovaillee vahasta ensin alastatuksen.”

Alastatuksen jälkeen muovailtiin ylästatus. Sitten lähdettiin liikkumaan tilassa. Kiinnitettiin huomiota katsekontakteihin ja aistittiin muut tilassa liikkuvat ihmiset. Mentiin alastatukseen ja sanottiin oma nimi ja tervehdittiin vastaan tulijoita, jonka jälkeen mietittiin, minkälaisia tervehdykset olivat, kun katseet kohtasivat alastatuksessa.

Ravisteltiin status pois ja jatkettiin miettimällä vuorostaan sitä, miten ylästatuksessa käytetään tilaa ja tervehditään. Jaettiin porukka puoliksi niin, että toinen puoli oli alastatuksessa ja toinen puoli ylästatuksessa. Välillä vaihdettiin statuksia.

Harjoituksen jälkeen mietittiin, voisiko harjoitusta hyödyntää esimerkiksi harjoiteltaessa opiskelijoiden kanssa työhaastattelutilanteita. Käytiin keskustelua vuorovaikutuksen edellytyksistä ja roolien tunnistettavuudesta. Keskustelussa pohdittiin sitä, että kehollinen tietoinen statuksen ottaminen voi vaikuttaa mielialaan.

Harjoitusten välillä pidettiin tauko. Tunnelma tuntui edelleen iloiselta ja aktiiviselta. Tauon jälkeen jatkoimme harjoituksella, jossa käytettiin kuvakortteja omien vahvuuksien tunnistamiseen.

Harjoitus 4 :

Ohjaaja kertoi harjoituksen olevan isommasta kokonaisuudesta nimeltään ”Työ kutsuu -workshop”. Toisin kuin Minä työelämässä –työpajakokonaisuus, oli tässä workshopissa vain osa harjoitteista luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäviä.

Kokonaisuus on suunniteltu työssäoppimiseen lähteille nuorille, joita jännittää soittaa työpaikalle ja jotka eivät usko omiin kykyihinsä. Työpajojen kehittäminen on noussut tarpeesta. Työ kutsuu -workshopeilla pyritään muun muassa omien vahvuuksien tunnistamiseen. Pajoille on oppilaitoksessa varattu kokonainen päivä. Tärkeimpänä tavoitteena ohjaaja mainitsee työpajoissa vahvistamisen.

Harjoitus ohjattiin niin, että eläydyttiin opiskelijoiden rooliin. Valittiin Kuvakorteista kuva, joka voisi kuvata opiskelijan ajatuksia työssäoppimisesta. Kerrottiin kortista ja jaettiin kokemuksia siitä, minkälaisia mielikuvia työssäoppiminen nuorissa herättää.

Keskusteltiin puhelimella soiton ja puhelimeen vastaamisen vaikeudesta. Mietittiin, voiko luovien menetelmien avulla jotenkin tähän ongelmaan tuoda helpotusta. Keskustelussa nousi esiin draamallisten harjoitteiden mahdollisuudet tämän tyyppisessä työskentelyssä.

Seuraavaksi nostettiin vahvuuskorteista omia vahvuuksia omaan alaan (nuorten kohdalla työssäoppimiseen) liittyen. Keskusteltiin siitä, miksi korttien avulla on helpompi löytää omia vahvuuksia ja saada vertaistukea. Yksi kuraattoreista totesi, että korttien avulla työskentely on saanut nuoret myös antamaan toisilleen suoraa positiivista palautetta: ”Oot just tossa tosi hyvä, nosta toi”.

Korttien käytöstä sanottiin, että se on koettu hyvänä suomen toisena kielenä S2 -ryhmissä ja ammatilliseen perustutkintoon valmentavissa Valma-ryhmissä, joissa kielitaito on tosi huono. Korttien avulla ryhmän jäsenet ovat saaneet aivan uusia sanoja käyttöön.

Seurasi keskustelua siitä, mitä kortteja on käytössä. Tämä keskustelu jatkui myöhemmin Yammer –viesteissä.

Harjoitus numero 5: ”Yhteisöllinen taideteos”

Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään. Pöydillä oli tusseja ja isot paperit. Harjoituksen ohjaaja pyysi minua laittamaan soimaan klassista musiikkia.

Ohjeistettiin menemään ison paperin ääreen ja valitsemaan joku fiilikseen sopiva väri. Alettiin piirtää edessä olevalle paperille kuvaa. Hetken päästä ohjaaja keskeytti ja kehotti siirtymään paperin ympärillä niin, että edessä on viereisen piirtäjän aloittama piirustus. Jatkettiin toisen piirustusta. Näin tehtiin niin kauan, kunnes päädyttiin oman piirustuksen ääreen.

Ohjaajan kanssa käytiin keskustelua siitä, miten piirustuksia oli jatkettu, mistä oli lähdetty liikkeelle ja mitä siitä oli syntynyt. Myöhemmin kuvallisen harjoituksen hyötyä kuvailtiin seuraavasti:

”...se ettei arvoida tavallaan. Et sä et tuota mitään tuotosta jota kaikki arvioi vaan, että se fiilis, että sä riität tollasena, kun sä oot ja se sun piirtämä viiva on ihan yhtä hyvä, kun kenen tahansa muunki, vaikka ite ehkä tuntuu, että ihan huono viiva.” (Puhepiiri 23.5.2017)

Alla olevassa kuvassa viidennen harjoituksen tuotoksia.

Kuva 3. Yhteisöllisen taideteoksen tuotoksia.

Toisella tapaamiskerralla päästiin kokemuksellisen oppimisen kehän näkökulmasta sekä välittömän kokemuksen että sen pohtimisen äärelle. Luovassa prosessissa oltiin kahden toimintakerran välillä saatu kypsyteltyä aihetta ja jatkettiin sen syventämistä kokemuksen kautta. Yhteiskehittämisen elementit olivat näkyvissä monenlaisen kokemuksen ja tiedon yhdistyessä keskusteluissa.

5.4 Kolmas tapaaminen –Tule hyvä kakku! Ja Hurraa!

Kolmannen ja viimeisen tapaamiskerran alussa huomasin jännittäväni. Ennen tapaamisen alkua minuun iski tietoisuus siitä, että minulla on enää tämä yksi kerta aikaa kerätä tietoa.

Yhä vahvemmin koin prosessin sisältävän erilaisia tasoja, joiden tarkastelu olisi välttämätöntä tulosten selittämisen kannalta. Minulle valkeni, että jotta tutkimuskysymyksiin saadut tulokset aukeavat, on kuvailtava tarkasti vastauksiin johtanut luova prosessi. On saatava kuvailtua se yhteiskehittämisen ilmapiiri; heittäytyminen, arvostava kohtaaminen, demokraattinen asioiden läpi käyminen, kuunteleminen, tilan antaminen ja into.

Oma oloni oli kolmannen tapaamisen aikana myös haikea. Koin, että olimme vasta jonkun hienon alussa. Aloitin tapaamisen nostamalla taas kaiken aiemman materiaalin seinille, jotta päästäisi nopeasti työskentelemään tutkimuskysymysten parissa. Järjestin etukäteen pöydät muodostelmiin, jotta voitaisiin työskennellä pienryhmissä. Tuttu porukka tuli paikalle.

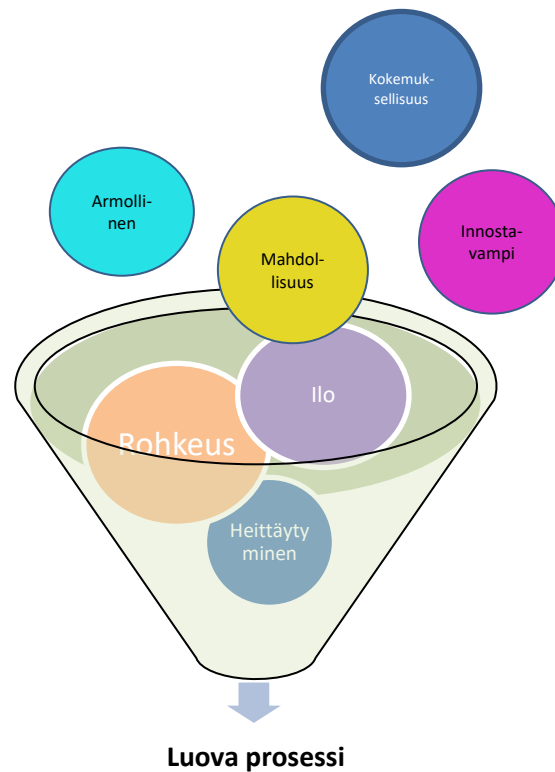
Edellisten kertojen orientaation ja aiheeseen johdattelun sekä luovien ja taidelähtöisten menetelmien testauksen kautta oli viimeisellä kerralla tarkoitus tuottaa vastauksia tutkimuskysymyksiin täyttämällä prosessia ohjaavasta kuvioista muokkaamani kaavio. Kaavioon oli tarkoitus kirjata yhteisöllisen työn näkökulmasta ryhmiä, tavoitteita, menetelmiä ja niistä saattavia hyötyjä. Työskenneltiin taas toimialoittain jaetuissa pienryhmissä.

Viimeisellä toimintakerralla oli tarkoitus myös pohtia proaktiivisesti reformin vaikutusta ryhmien kanssa tehtävän työn menetelmien valintaan ja tavoitteisiin. Reformipohdintaa tehtiin niin, että oli jakauduttu erilaisiin pienryhmiin. Näin saatiin samalla myös keskustelua alakohtaisista eroista.

Lopuksi hieman spontaanisti käytiin muutama kysymys läpi kierrättäen nauhuria ”puhepiirissä” niin, että kaikki pääsivät jakamaan prosessin herättämiä ajatuksia, ajatuksia mahdollisesta tarpeesta jatkaa työskentelyä aiheen parissa.

Aineistoa kuvaavassa kappaleessa tarkemmin esittelemäni kysymykset koskivat sitä, miten menetelmät oli koettu ja miten on kokenut prosessin, sekä toivoisiko sen jatkuvan jotenkin. Puhepiirissä vastattiin lisäksi reformia koskevaan kysymykseen.

Se, että nauhoitettu materiaali syntyi spontaanisti, kuvasti hyvin prosessin luovaa kulkua, jonka halusin visualisoida (Kuvio 8). Kuviossa kuplien sisältä löytyy sanoja, joita kuraattorit käyttivät alun sana-assosiaatioharjoituksessa kuvaamaan luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä:

Kuvio 8. Oma näkemys prosessin luonteesta.

Viimeisellä tapaamiskerralla luova prosessi kulki Wallasin mallin mukaan luontevasti kypsyttelystä oivalluksiin. Omia kokemuksia ja käyttökokemuksia hyödynnettiin puheessa ja kaavioiden täydentämisessä. Kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta edettiin käsitteellistämiseen, keskusteltiin oppimisprosessista ja menetelmien soveltamismahdollisuuksista. Yhteiskehittämisen hengessä päästiin kiteyttämään rönsyjä (Metropolia AMK).

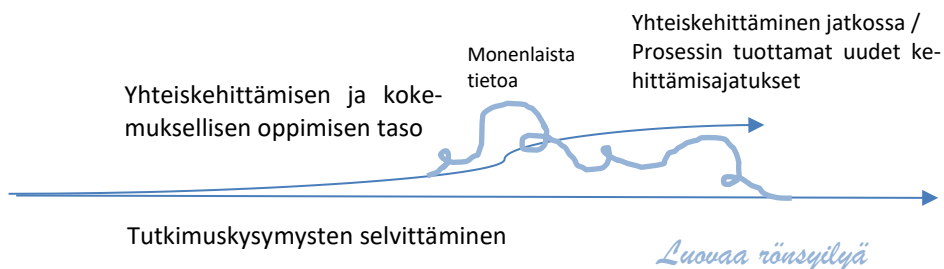
5.5 Prosessin tasojen tarkastelua

Prosessin edetessä, siinä oli nähtävissä useita eri tasoja. Prosessissa yhteiskehittäminen ja kokemuksellinen oppiminen näyttäytyivät muun muassa aktiivisena käytännön kokemusten jakamisena, toiminnan reflektointina ja siinä, että prosessin myötä rohkaistuttiin laajentamaan omia käsityksiä käsiteltävistä menetelmistä.

Näen prosessin alla olevan kuvion kaltaisena (Kuvio 9), jossa tutkimuskysymysten rinnalle muotoutui yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen taso. Tasosta irtautui rönsy, joka tuotti muutakin tietoa kuin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Näen, että luova rönsyily oli edellytyksenä myös sille, että tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia. Ajattelen, että

luova, rönsyilevä keskustelu kasvatti varmuutta käytössä olevista käsitteistä ja uskallusta puhua luovista ja taidelähtöisistä menetelmistä sekä omasta menetelmäohjaajuudesta.

Luovan prosessin luonnetta kunnioittaen en aina välittömästi palauttanut rönsyilevää keskustelua tutkimusaiheeseen. Luotin siihen, että vaikeivat rönsyt suoraan liittyneet käsiteltävään teemaan, niiden esiin tuleminen oli relevanttia sekä ilmapiirin ylläpidon että prosessin kuljettamisessa.

Kuvio 9. Oma näkemys prosessin kulusta.

Ajattelen, että yhteiskehittämiselle ja kokemukselliselle oppimiselle luotu luova tila, joka salli epävarmuuden, tuotti prosessin kuluessa kuitenkin koko ajan lisää uusia oivalluksia ja materiaalia. Prosessin kuluessa jaettiin käytössä olevia yksittäisiä luovia harjoitteita ja isompia, jo oppilaitoskohtaisiksi käytänteiksi juurtuneitakin luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäviä yhteisöllisen opiskeluhuollon malleja.

Hahmotin prosessin tasot myös alla esittämän kuvion mukaisesti:

Kuvio 10. Prosessin tasojen tarkastelua.

Kuviossa prosessin tasoiksi on kirjattu menetelmien kehittämisen lisäksi työyhteisön kehittäminen, osaamisen jakaminen, tutustuminen ja työnkuvan kirkastaminen. Ajattelen, että menetelmiä yhteisen prosessin avulla kehitettäessä on mahdollista tarkastella omaa työtä uudelta näkökulmasta.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Opinnäytetyön prosessiin osallistuneet kuraattorit kokivat yhteiskehittämisen elementtejä sisältävän luovan prosessin hyvänä tapana kehittää menetelmiä kuraattorin työhön. Tulosten perusteella kuraattoreilla on käytössä luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä ja niiden koetaan soveltuvan ryhmien kanssa tehtävään yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön hyvin. Menetelmien käyttöön otossa nähtiin myös haasteita. Haasteiksi koettiin muun muassa oppilaitosyhteisön sitouttaminen luovien ja taidelähtöisten menetelmien käyttöön ja resurssit menetelmien suunnitteluun opiskelija-ryhmien tarpeiden mukaan.

Tässä luvussa pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin refleктоimalla prosessin aikana käytyjä keskusteluja sekä kirjallista materiaalia, kuten pienryhmissä tuotettua tekstiä ja Yammer –viestejä, sekä avaamalla luovan prosessin tuotoksina täytettyjä kaavioita (Kaaviot 1, 2 ja 3) suoraan kaavioista otettujen otsikoiden alle (6.1.1, 6.1.2, 6.1.3). Tarkastelen myös tutkimukseen osallistuneiden kuraattorien ajatuksia tutkimusprosessista.

6.1 Luova prosessi, yhteiskehittäminen ja kokemuksellinen oppiminen

Prosessissa nähtiin yhteiskehittämisen elementtejä ja kokemuksellisen oppimisen kanssa se koettiin yleisesti hyväksi tavaksi lähestyä tutkittavaa aihetta. Prosessissa yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen kautta jaettiin implisiittistä tietoa ja palautteen perusteella voitaisi päätellä, että myös lisättiin hiljaista tietoa. Virtainlahti (2009, 100) kirjoittaa hiljaisen tiedon ulkoistamisprosessin käynnistyvän merkityksellisistä vuoropuheluista ja yhteisistä havainnoista. Sekä havaintoni että prosessista kirjattu palaute tukee ajatusta, että prosessi tuotti tällaista vuoropuhelua. Oman roolini prosessissa näen olleen tällaisen vuoropuhelun mahdollistajana.

Sekä yhteiskehittäminen että kokemuksellinen oppiminen koettiin jälkikäteen Yammer-keskusteluissa positiivisesti tiedon tuottamisen kannalta.

"Yhteiskehittämisen ideologiaa tulisi rummuttaa yhteisösämme enemmän, joukossa kun on monenlaista osaajaa." (16.6. 2017)

"Pitäisin myös tärkeänä, että tämän kaltainen yhteiskehittelyn kulttuuri tulee vahvemmin kuraattoreiden työtavaksi. Yhteistutkiminen ja -kehittely ovat minunkin mielestä aidosti työtämme eteenpäin vievää ja yhteistä työtämme vahvistavaa. Yksilötasolla lisää työhyvinvointia ja tuo iloa, huumoria ja spontaaniutta työhön. Sitä kun ei ole koskaan liikaa :)" (Yammer-viesti 26.6.2017)

"Kokemuksellinen oppiminen on minulle paras tie näiden luovien menetelmien kanssa... Pelkkä kirjasta löytyvän tehtäväkuvauksen tai korttipinon ohessa olevan ohjeen lukeminen ei aina pelitä, harjoittelu ja siitä keskustelu on parempi avain oivallukseen ja soveltamisideoihin, kuten tässäkin prosessissa kävi. (Yammer –viesti 16.6.2017)

Luovan prosessin vaiheet tulivat näkyviin selkeästi, kuten toiminnankuvauksesta on luettavissa. Samoin näen, että Kolbin kehän mukaisesti edettiin omakohtaisen kokemuksen, kokemuksen merkityksen pohtimisen ja abstraktin käsitteellistämisen kautta soveltamiseen. (Tervämäki 2005, 120.) Näiden avulla syntyi seuraavissa alaluvuissa käsittelemäni tieto.

6.2 Käytössä olevat menetelmät ja niiden tavoitteet

Toinen tutkimuskysymyksistäni oli, minkälaisia luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä Stadin ammattiopiston kuraattoreilla on käytössä ryhmien kanssa työskennellessä. Tämän kartoittaminen vaati prosessin. Ennen

kuin päästiin listaamaan käytössä olevia harjoitteita, piti hälventää epäselvyyksiä ja epävarmuuksia suhteessa käytettyihin käsitteisiin.

Opinnäytetyöni prosessin aikana kävi ilmi, että monella opinnäytetyöni prosessiin osallistuvalla oli jonkinlainen suhde tutkittaviin menetelmiin. Silti prosessin alussa heräsi paljon kysymyksiä suhteessa käsitteisiin ja omaan luovuuteen.

Kuten ensimmäisen tapaamiskerran kuvailun yhteydessä totesin, lausuttiin prosessin alussa ääneen epätietoisuus koskien omaa pätevyyttä ilmaista ajatuksia taidelähtöisistä ja luovista menetelmistä. Suomen akatemian tuottamassa Artsequal –raportissa (Westerlund ym. 2015) todetaankin taide –termin mielletävän usein elitismiin ja tiettyihin sosiokulttuurisiin konteksteihin.

Prosessissa kuraattorit päätyivätkin suosimaan termiä luovat menetelmät. Työskentelyn kohteena olevista harjoitteista oltiin valmiita käyttämään myös käsitettä toiminnalliset menetelmät. Taidelähtöisten menetelmien käsitettä vältettiin siitä huolimatta, että harjoitteissa nähtiin myös taiteen elementtejä.

Keskustelussa luovien menetelmien katsottiin toisaalta myös pitävän sisällään taidelähtöiset menetelmät:

” -...mekin ehkä vähän päädyttiin siihen, et enemmänki ehkä käytettäis niinku luova kautta toiminnallinen näistä, mitä me ollaan täällä nyt tässä tehty. On siel ehkä jotain taiteellistakin ja taidelähtöistä, mut ehkä just kans vähän samoin kun edeltävä ryhmä, että ainakin itelle vähän se kynnys puhua taidelähtöisestä menetelmästä voi olla niinku isompi.

-Niis tulee semmonen olo, et pitäis ymmärtää taiteesta jotain voidakseen hyödyntää sitä.” (Puhepiiri 23.5.2017)

”Ollaan sitä mieltä, että oli lähinnä luovia (menetelmät) mut ehkä mukana myös taidelähtöisiä.” (Puhepiiri 23.5.2017)

”Taidemenetelmä on mun mielestä kyllä myös aina luova menetelmä, pitää niinku ehkä sen taiteen sisällään.” (Puhepiiri 23.5.2017)

Mikäli vertaa esimerkiksi Taidetyöskentely arjen näyttämöillä –kirjaan kuvailtuja harjoitteita tavoitteineen (Kuukasjärvi 2011, 74-79), näkisin kuraattorien prosessissa esiin nostamien harjoitteiden olevan samankaltaisia. Heräsi kysymys, liittyykö menetelmistä käytetty termi siis enemmän siihen, kuka ohjaa kuin siihen, mikä on itse menetelmään.

Alun termejä koskevaa epävarmuutta kuvaa hyvin, että orientoivaan tehtävään oli muun muassa eräs kuraattoreista kirjannut:

”Ovatko näytelmälliset case-harjoitukset luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä?” (Orientoiva tehtävä, huhtikuu 2017)

Vaikka kysymyksessä esiintyi sana "näytelmälliset", ei kysyjä ollut varma, voiko menetelmän laskea taidelähtöiseksi. Myös erilaisista leikeistä puhuttaessa pohdittiin, kuuluivatko ne luoviin ja taidelähtöisiin menetelmiin. Taidetyöskentely arjen näyttämöllä kirjassa on kuvattu menetelmäosiossa useita leikkejä esimerkiksi draamatyöskentelyn otsikon alle (Kuukasjärvi 2011, 74-75.). Viimeisellä tapaamiskerralla tuotettuihin kaavioihin leikit on hyväksytty luoviksi ja taidelähtöisiksi menetelmiksi.

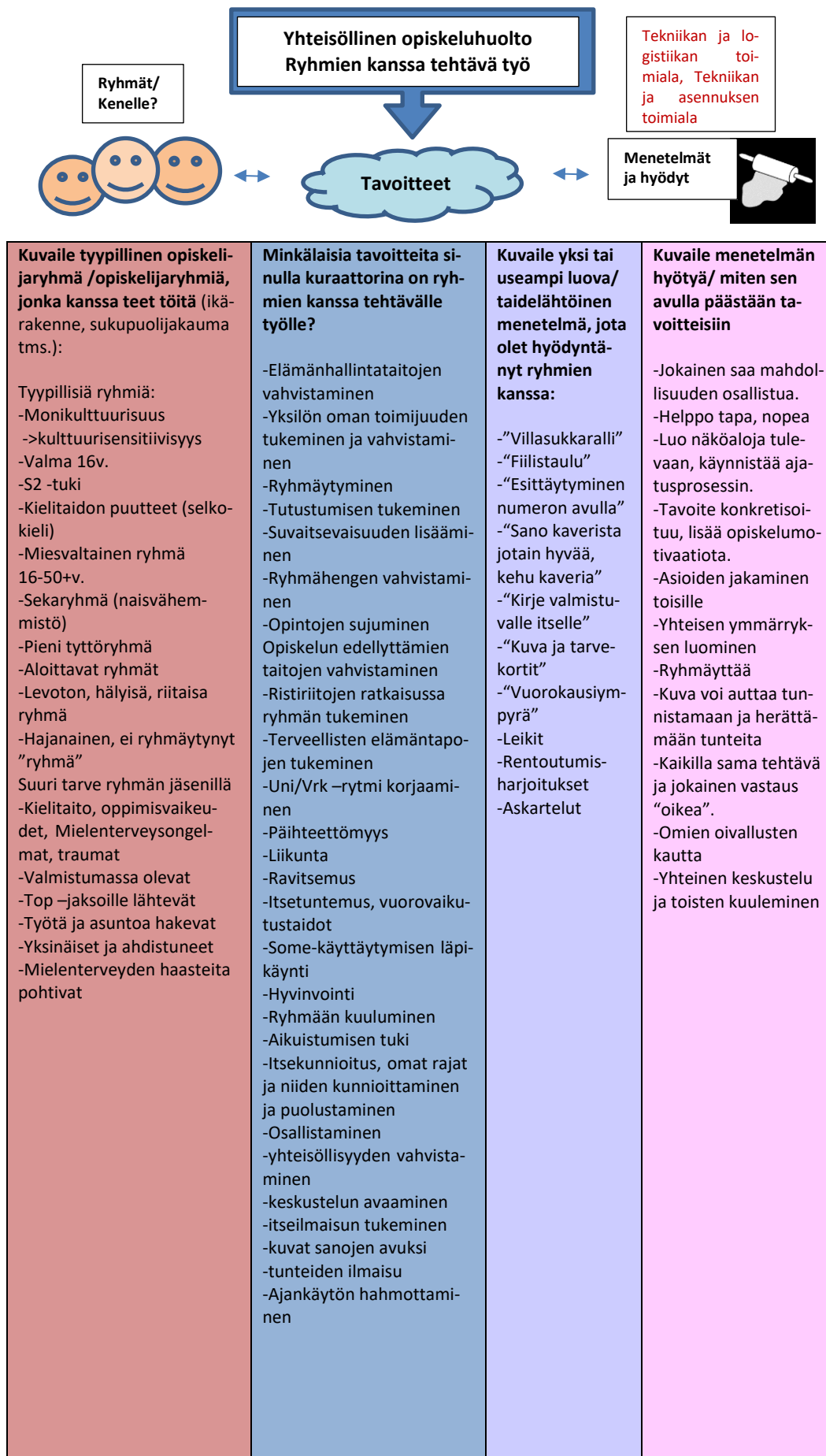
Ajattelen, että prosessin etenemisen kannalta oli tärkeää, että termejä koskevat epävarmuudet lausuttiin ääneen, ja käytettävien termien määrittely tapahtui kuraattorien itsensä toimesta.

” ...Yhteinen prosessi oli hyvin mietitty, koska et lyönyt ennalta liikaa lukkoon tai määritellyt meille valmiiksi mitä luovat ja toiminnalliset menetelmät ovat. Tämä antoi hyvin tilaa myös itse kunkin oman epävarmuuden ja epätietoisuuden, ei-tietämisen esiintuomiseen ja yhdessä tuumailuun.” (Yammer –viesti, 26.6.2017)

Prosessin etenemisen kannalta koen tärkeäksi, ettei käsitteiden määrittelyyn "jäätty jumiin", vaan niistä päästiin yhteisymmärrykseen melko nopeasti. Kun prosessin kuluessa syntyi yhteisiä ajatuksia käsitteistä ja paljastui, että luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä on prosessiin osallistuneilla kuraattoreilla käytössä paljon.

Kaavioihin 1, 2 ja 3 on kirjattu osa käytössä olevista menetelmistä ja pohdittu menetelmien hyötyjä tavoitteiden näkökulmasta käsin. Alaluvuissa 6.2.1, 6.2.2 ja 6.2.3 avaan kaavioiden sisältöä.

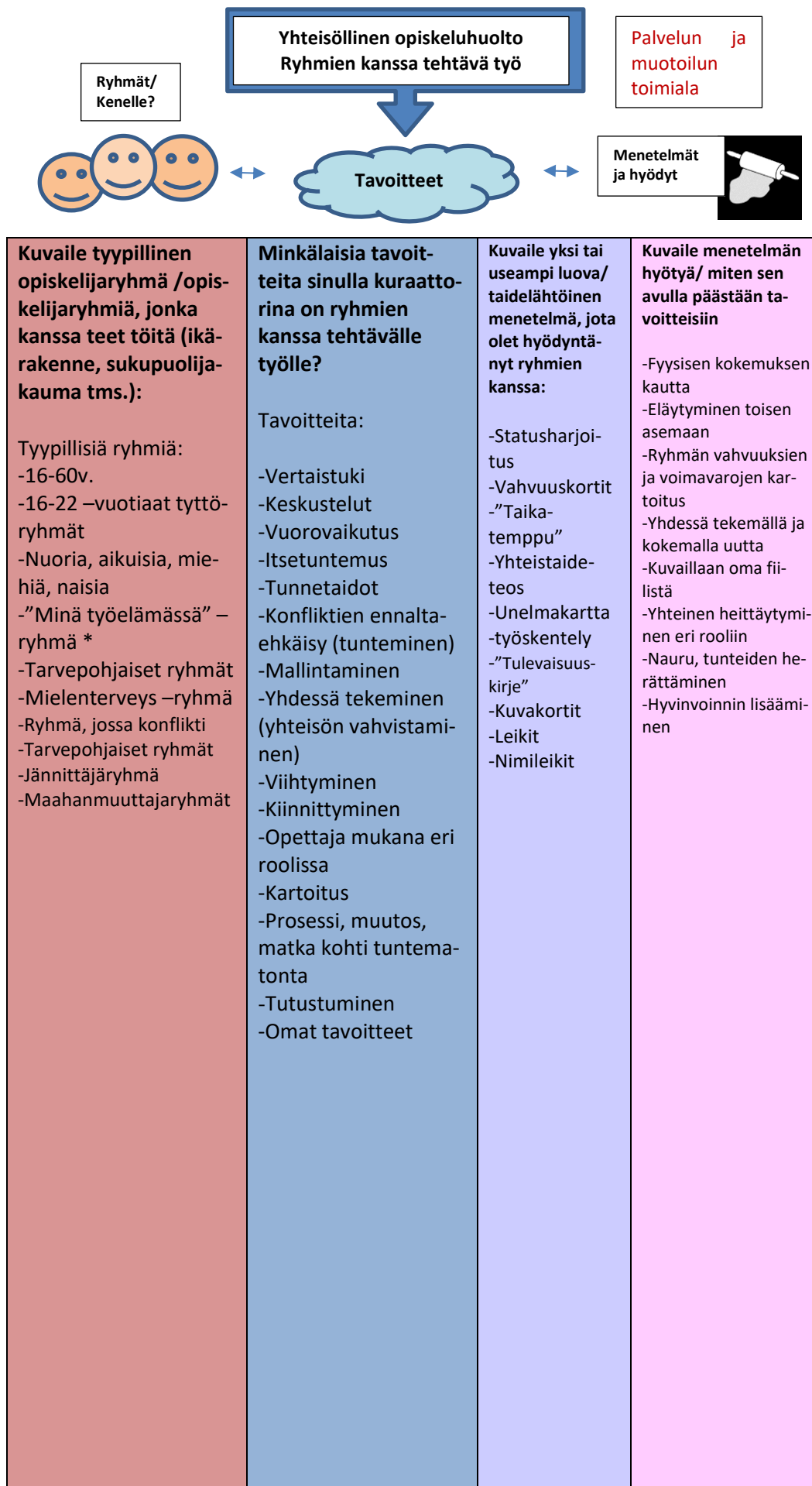
Kaikkia menetelmiä, joista puhuttiin ei kirjattu kaavioihin. Keskusteluissa olleiden työpajakokonaisuuksien osalta materiaalia luovien ja taidelähtöisten menetelmien tavoitteista jaettiin Yammerissa paljon enemmän, kuin tässä opinnäytetyössä tulee näkyväksi.

Kaavio 1.

Kaavio 2.

Kaavio 3.

6.2.1 Ryhmistä, eli kenelle menetelmiä kehitämme

Jotta on mahdollista ymmärtää kuraattorien ryhmien kanssa tehtävän työn tavoitteet ja niihin valikoituneet menetelmät, oli prosessissa tärkeää pohdita opiskelijaryhmiä, joiden kanssa kuraattorit työskentelevät. Kaavioissa (1, 2 ja 3) ryhmät ovat vasemman puoleisessa sarakkeessa punaruskealle pohjalle kirjattuina.

Tyypilliset ryhmät, joiden kanssa ammatillisen koulutuksen kuraattorit työskentelevät oli jaettavissa tavoitteellisiin, tarvelähtöisiin teemaryhmiin ja opetuksellisiin perustein määriteltyihin, luokka- ja oppilaitosyhteisöjen erilaisia tietoja ja taitoja tukeviin ryhmiin. Teemaryhmät saattoivat olla esimerkiksi mielenterveyden, jännittämisen, konfliktien ja yksinäisyyden teemojen ympärille rakentuneita.

Opetuksellisiin perustein ryhmiä määritti niiden sukupuoli- ja ikäjakauma. Jokaisella toimialalla löytyi ryhmiä, joissa ikäjakauma oli kaikkea 16–60 vuoden välillä. Ammatillisissa oppilaitoksissa työskenneltäessä onkin ryhmien kanssa tehtävässä työssä otettava huomioon ihmisten erilaiset elämänvaiheet. Nuoruuden kehitystehtävät, identiteetin rakentuminen ja sosiaalisten roolien pohtiminen, saattavat asettaa nuorten kanssa työskentelelle erilaisia tavoitteita kuin aikuisten. Opiskelijoiden suhde opiskeluun voi myös erota huomattavasti toisistaan iästä ja elämäkokemuksesta riippuen.

Sukupuolijakauman näkökulmasta esimerkiksi tekniikan, logistiikan ja asennuksen toimialoilla sekaryhmistä tunnistettiin ryhmiä, joissa oli miesenemmistö, hyvinvoinnin sekä palvelun ja viestinnän toimialoilla tunnistettiin naisvaltaisia ryhmiä, mutta myös heterogeenisiä ryhmiä, joissa ei ollut havaittavissa sukupuoli- tai ikäpainotuksia.

Yhteisenä kaikille toimialoille olivat monikulttuuriset ryhmät. Niistä löytyi sekä ammatilliseen perustutkintoon valmentavia Valma –ryhmiä että perustutkintoon opiskelevia ryhmiä, joissa monikulttuurisuus oli ryhmää kuvaava tekijä.

6.2.2 Tavoitteista

Tavoitteet on kaavioissa 1, 2 ja 3 kirjattu siniselle pohjalle. Oma kokemukseni oppilaitosympäristössä on, että luovien ja taidelähtöisten menetelmien osalta tavoitteiden selkeä määrittäminen ja avaaminen on tärkeää sekä moniammatillisen yhteistyön onnistumisen että opiskelijoiden motiivoinnin kannalta. Minulle oli tässä opinnäytetyössä tärkeää käsitellä menetelmiä nimenomaan tavoitteiden valossa. Tätä kommentoitiin viimeisellä kerralla näin:

"Mulle jotenkin niinkun päällimmäisenä jäi mieleen se, et miten niinku hyödyntää näitä menetelmiä entistä enemmän

niinku silleen tietosena ja jotenki justiin ku käytiin tässä näitä tavoitteita, nii jotenki nii, et ne ei oo vaan jotain semmosii yksittäisii palikoita siellä täällä vaan jotekin et ne on oikeesti niinku tavoitteellisia työkaluja, et jotenkin se ymmärrys siitä ehkä aukeni nyt vähäsen lisää ittelle." (puhepiiri 23.5.2017)

Ryhmien kanssa työskentelyn tavoitteiksi kuraattorit kirjasivat niin yksilön toimintaedellytyksiä kuin ryhmässä työskentelyn edellytyksiä ja yhteisöllisyyden lisäämistä tukevia tavoitteita.

Yksilön toimintaedellytyksiä tukeviksi tavoitteiksi luettavia ovat esimerkiksi elämänhallintataitojen vahvistaminen, yksilön oman toimijuuden tukeminen, itsetuntemus, vuorovaikutustaidot, tunnetaidot. Opiskelukyvyn näkökulmasta nämä voisi olla sijoitettavissa omien voimavarojen alle (kuvio 2). Opiskelukykymallin näkökulmasta myös opiskeluympäristöön vaikuttaminen oli ryhmien kanssa tehtävän työn tavoitteena. Tällaisiksi ympäristöön vaikuttaviksi tavoitteiksi näkisin esimerkiksi ryhmäyttämisen, tutustumisen tukemisen, yhteisöllisyyden vahvistamisen, osaamisen jakamisen, vertaistuen ja viihtymisen tavoitteet.

Opiskelutaitoihin liittyviä tavoitteita on ryhmien kanssa tehtävän työn tavoitteissa kirjattu esimerkiksi opiskelun edellyttämien taitojen vahvistaminen. Pääosin kuitenkin tavoitteet keskittyivät opiskeluympäristöön ja omiin voimavaroihin. Tavoitteissa ei ollut merkittäviä eroja toimialasta riippuen.

Hyvinvoinnin toimialan tavoitteisiin oli nostettu myös ammatillisuuden ja kollegiaalisuuden vahvistaminen sosiaali- ja terveysalalla, jonka voisi nähdä kuuluvaksi toisaalta yhteisöllisyyden vahvistamisen tavoitteeksi mutta toisaalta myös opiskeluorientaation tai omien voimavarojen alle. Muitakin tavoitteita oli, jotka olisi opiskelukykymallissa sijoitettavissa sekä omien voimavarojen että opiskeluympäristön alle. Tällaisia olivat esimerkiksi vertaistuen tavoite ja osaamisen jakaminen sekä ristiriitojen sovittelutaitojen ”opettaminen”. Palvelun ja viestinnän toimialalla oli kuraattorin työskennellessä ryhmän kanssa yhdeksi tavoitteeksi mainittu opettajan mukana oleminen eri roolissa.

Osa kirjatusta tavoitteista oli konkreettisempia, kuten tutustumisen tukeminen, kuvat sanojen avuksi ja yhdessä tekeminen (yhteisön vahvistaminen). Osa tavoitteista taas oli käsitteinä vaikeammin määriteltäviä, kuten hyvinvointi ja ”prosessi, muutos, matka kohti tuntematonta”.

6.2.3 Menetelmistä ja hyödyistä

Menetelmiin on listattu kaavioihin violetille pohjalle erilaisia harjoitteita. Opinnäytetyön teoriaosiossa määriteltyjen taidelähtöisten menetelmien näkökulmasta läsnä olivat draamalliset harjoitteet, luova kirjoittaminen, kuvalliset harjoitteet ja erilaiset mielikuvaharjoitteet sekä keholliset harjoitteet. Kuten tavoitteissa, oli myös menetelmissä nimetty konkreettisia

harjoitteita kuten "kirje valmistuvalle itselle" ja yläkäsitteitä, kuten leikit, askartelu, draama ja rentoutumisharjoitukset. Hyödyt näkyvät kaavioissa pinkille pohjalle kirjattuna.

Tavoitteiden näkökulmasta opiskeluympäristöön vaikuttamaan pyrkiviksi menetelmiksi kirjattiin esimerkiksi tutustumiseen liittyvät nimileikit ja tunnelmaan vaikuttamaan pyrkivät lämmittelyleikit sekä prosessin toiminnallisella kerralla kokeiltu "taikatempu" –harjoitus. Menetelmien kuvailtiin vaikuttavan tavoitteeseen pääsyyn tunteiden herättäjänä, naurun kautta, niiden helppouden ja kaikki osallistavan luonteen vuoksi.

Draamallisen, ensimmäisellä toimintakerralla kokeillun statusharjoituksen kuvailtiin toimivan tavoitteita edistävästi auttamalla eläytymään toisen asemaan ja tuottamaan oivalluksen fyysisen kokemuksen kautta. Draamatyöskentelyssä aisti- ja tunne-elämysten kautta on mahdollista edetä tietoisuuteen ja ymmärrykseen (Kuukasjärvi 2011, 66).

Yhteinen heittäytyminen koettiin myös draamallisten harjoitusten hyötynä. Luovan kirjoittamisen harjoite, jossa kirjoitetaan kirje valmistuvalle itselle, nähtiin olevan mahdollista konkretisoida tavoitteita ja lisätä näin opiskelumotivaatiota. Taidetyöskentelyn, kuten luovan kirjoittamisen, voidaan nähdä olevan keino auttaa tiedostamattoman näkyväksi tekemistä, purkamista ja prosessointia (Linnossuo 2011, 80–81).

Kuvakorttien käyttö ryhmien kanssa tehtävässä tavoitteellisessa työskentelyssä nousi esiin prosessissa monessa vaiheessa. Niiden hyötynä nähtiin kielettömyyden ohittaminen maahanmuuttajaryhmissä, omien voimavarojen sekä tunteiden sanoittamisen tukeminen. Myös Känkänen (2013,29) toteaa, että monikulttuurisessa työssä luovaan ilmaisuun ja toiminnallisuuteen perustuvat työmenetelmät tuovat mahdollisuuksia vuorovaikutuksen ja ymmärryksen tueksi. Kuvakorteista sanottiin myös, että "kuvien esittely on toiminut opiskelijalle myös vahvistavana kokemuksena, itsestä on löytynyt luova ilmaisun väline, jota ei tiedostanut aiemmin olevankaan." Sen lisäksi, että kuvien koettiin toimivan sanallistamisen tukena, niiden nähtiin myös toisaalta antavan mahdollisuuden itsensä ilmaisuun ilman sanoja ja selityksiä.

Yhdessä tekeminen ja uuden kokeminen itsessään nähtiin kokeiltujen ja kirjattujen menetelmien hyötynä. Yleisesti toimialasta riippumatta ryhmän tukeminen luovien menetelmien avulla nähtiin menetelmien hyötynä. Tästä esimerkkeinä luovien menetelmien avulla tapahtuva ryhmäyttäminen, ryhmän vahvuuksien ja voimavarojen kartoitus sekä yhteiseen päämäärään tähtäävä taiteellinen toiminta, kuten opiskelijoiden materiaalien tuottaminen keskustelun herättäjänä ja vuorovaikutuksen kehittäjänä. Mainosten ja materiaalien tuottamisen todettiin olevan sanavarastoa kasvattavaa ja tuotosten olevan yhteisen kehittelyn tuloksia.

Alakohtaiset erot nousivat esiin keskusteluissa. Alakohtaisia kaavioita tarkastellessa ei luovien ja taidelähtöisten menetelmien käytöstä ole kuitenkaan havaittavissa merkittäviä eroja eri aloilla.

Draamalliset harjoitteet on nimetty menetelmiin hyvinvointi sekä palvelun ja viestinnän toimialoilla. Tekniikan, logistiikan ja asennuksen toimialoilla draamamenetelmiä ei ole erikseen mainittu. Säännöllisesti käytössä olevat draamallisia menetelmiä sisältävät isommat työpajakokonaisuudet Minä työelämässä ja Työ kutsuu –workshopit ovat hyvinvoinnin ja palvelun ja viestinnän toimialoilla, joille yhteistä on, että niiltä valmistutaan usein palvelualalle, joissa vuorovaikutustaidot, joita draamallisin menetelmin voidaan tukea, korostuvat.

Toisaalta draamallisten menetelmien maininnan puuttuminen tekniikan, logistiikan ja asennuksen toimialojen loppuyhteenvedosta voi olla vain satutuma. Kaavioon ei ohjeistuksenkaan mukaan ollut tarkoitus syöttää kaikkia käytössä olevia menetelmiä, vaan valikoida joitain. Edellä mainittujen toimialojen tuotoksesta löytyi kuitenkin leikkejä, jotka voidaan katsoa draamallisiksi harjoitteiksi.

Luovia menetelmiä sisältäviä oppilaitoksen toimintamalleiksi juurtuneita työtapoja ei tekniikan ja asennuksen tai tekniikan ja logistiikan toimialoilla ollut. Tämä herätti kysymyksen, onko kyse sattumasta vai onko juuri näille toimialoille menetelmien juurruttaminen erityisen hankalaa.

6.3 Luovien ja taidelähtöisten menetelmien käytön haasteita

Luovien ja taidelähtöisten menetelmien käyttöön valjastamisessa nähtiin myös haasteita. Yhdeksi haasteeksi koettiin oppilaitosyhteistyössä menetelmien "markkinointi" ja perustelu opettajille ja muulle työyhteisölle. Yksi ongelma tässä voi olla, että taidelähtöisten menetelmien vaikutukset, kuten elinvoiman ja omanarvontunnon lisääntyminen, eivät ole yksiselitteisiä vaan subjektiivisia kokemuksia (Wallenius-Korkalo 2011, 51). Näin ollen niitä on vaikea mitata.

Opettajan sitoutumisella ja suhtautumisella nähtiin olevan iso rooli opiskelijoiden innostamisessa ja kannustamisessa suhteessa opiskeluhuollon ryhmiin.

"... haasteena voi joissakin oppilaitoksissa olla uusien menetelmien sisään ajaminen opiskeluhuoltoryhmissä, mutta ehdottomasti asia, jota kannattaa viedä eteenpäin." (Yammer – viesti 23.10.2017)

Yhden näkökulman mukaan oppilaitos ei ympäristönä usein rohkaise luovaan lähestymistapaan. Tervämäki (2005, 107) kirjoittaa otsikolla Sosiodraama ammatillisessa koulutuksessa ammatillisen koulutuksen opiskelijoidenkäsityksen oppimisesta perustuvan luentomuotoiseen opetusta-

paan ja toiminnallisen, fyysisen liikkeelle lähdön olevan vieraampi tapa oppia. Vuoden 2009 nuorisobarometrin selvityksessä noin kolmasosa ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista nuorista koki, että voi toteuttaa luovuuttaan oppilaitoksessa vähän tai ei lainkaan. Toisaalta valtaosa koki oppilaitosympäristön antavan mahdollisuuden luovuuden toteuttamiseen. (Myllyniemi 2009).

Vaikka luovat ja taidelähtöiset menetelmät koettiin hyväiksi, rajallinen aika ja resurssit nousevat keskustelussa esiin haasteina:

” Olen kokenut erittäin hyödylliseksi tämän ja just niinku mielti, että kuin monipuolista tää meidän työ on ja miten monella eri tapaa sitä voi tehdä ja mun mielestä just kans pitäis enemmän tämmösiä menetelmiä hyödyntää, mut just se et mistä siihen löytyy aika ja se resurssi, nii se on sitte toinen kysymys.” (Puhepiiri 23.5.2017)

Luovien menetelmien osalta nousi esiin tämän opinnäytetyön otsikkoonkin nostamani ajatus siitä, että menetelmien valinta vaatii ohjaajalta erityistä taitoa ja herkkyyttä tunnistaa ryhmän tarpeet. Pohdittiin sitä, että vaikka menetelmien hyödyiksi kirjattiinkin niihin osallistumisen "matala kynnyks", voi jokin harjoitus osoittautua jollekin ryhmän jäsenelle ylivoimaiseksi ja näin tuottaa epäonnistumisen kokemuksen.

".. voi olla et hyvin, mut jos joku ei halua, niin jätetään väliin, et sekin voi olla sit huono kokemus , et sit kaikki näkee, et hän joutu jättämään väliin, et näis on sillä lailla saa olla tarkkana." (Puhepiiri 23.5.2017)

Vaikka luovien menetelmien koettiin tuovan mahdollisuuksia työskenteelyyn silloin kun ei ole käytössä yhteistä kieltä, kirjattiin yhteisten käsitteiden puuttuminen myös luovien ja taidelähtöisten menetelmien näkökulmasta haasteeksi maahanmuuttajaryhmien kanssa työskennellessä.

Ryhmien kanssa tehtävän työn haasteeksi kirjattiin lisäksi esimerkiksi se, että "sama setti ei toimi kaikille". Näin ollen menetelmien käytöltä vaaditaan hyvää ryhmän tuntemusta sekä aikaa suunnitella toimintaa kohdenetusti.

6.4 Ajatuksia luovista ja taidelähtöisistä menetelmistä reformia ennakoiden

Ehkäisevän päihdetyön (EHYT ry) katsauksessa Antti Maunu (2016) kirjoittaa yhteisöjen ja yhteisöllisyyden yhdistettävän keskusteluissa hyvinvointiin ja terveyteen. Myös työelämä vaatii jatkuvasti entistä enemmän sosiaalisia taitoja. Siitä huolimatta ryhmätaitojen opetus ja ohjaus on vähäistä. (mt., 8.) Opetuksen siirtyessä reformin myötä entistä enemmän työpaikoille, pyrin opinnäytetyössäni mahdollistamaan keskustelun, jonka pohjalta voitaisi kehittää Maunun peräänkuuluttamien ryhmätaitojen ohjausta

ja opetusta muuttuvassa oppilaitosympäristössä luovien ja taidelähtöisten menetelmien avulla.

Ennen viimeistä tapaamiskertaa lähetin pyynnön pohtia reformin tuomia mahdollisia muutoksia opiskeluhuollon tarpeisiin ja tavoitteisiin, jotta luovien ja taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksia voitaisi tarkastella myös tästä näkökulmasta.

Reformin tuominen osaksi prosessissa käytyä keskustelua koettiin hyväksi. Materiaalista oli luettavissa, että reformin ajateltiin muuttavan opiskelu-
huollon tarpeita.

"Ja se, että kyllä se tulee niinku korostumaan mun mielestä se niinkun ryhmämuotosten tarve reformissa...myös näkisin sen enemmän niin. Niin toivon, että tästä voisi niinkun jontekin jatkaa. Ja aika paljon meillä on vielä sellasta osaa-
mista, mikä ei ole päässyt oikeuksiinsa." (Puhepiiri
23.5.2017)

Reformin ajateltiin tuovan haasteita yhteisön ja yhteisöllisyyden kokemukseen.

"Itselleni on epäselvää, miten koulu yhteisö toimii jatkossa opiskelijan "tukikohtana" vai tullaanko opiskelijaa jatkossa heti alusta lähtien kiinnittämään työelämän yhteisöihin."
(23.5.2017 toimintakerralla reformista kirjattua)

Myös opiskelun siirtyminen työelämälähtöiseksi mietitytti.

"Keskittyykö työ jatkossa sittenkin yksilökohtaiseen opiskelu-
huollon työhön, työelämän kanssa pulmiin joutuneiden tukemiseen?" (23.5.2017 toimintakerralla reformista kirjattua)

Mietittiin, onko kuraattorin työ jatkossa yhä enemmän työssäoppimispai-
koille jalkautumista. Opiskelukykykaavion näkökulmasta esitettiin ajatus, että jatkossa voisi korostua yhteen kuulumisen tavoitteen tukeminen. Reformin näkökulmasta pohdittiin myös, olisiko vuorovaikutuksen tukeminen jatkossa yhteisöllisen työn painopiste. Yksi pienryhmä mielti, olisiko työssäoppimisen ajalle mahdollista jatkossa aina perustaa ryhmiä, jotka voisivat tavata mahdollisesti työssäoppimisen aikanakin vertaistuki-
ajatuksella. Ryhmien ajateltiin voivan olla jopa eri aloja yhdistäviä. Tällaisten ryhmien tarpeeseen voisi miettiä mahdollisuutta kehittää työelämävalmiuksia tukemaan jonkinlaista yhtenäistä "menetelmäpakettia".
Esimerkiksi draamallisten harjoitusten avulla ehdotettiin voitavan käsitellä työelämän vaikeita tilanteita.

Huolta kannettiin niistä opiskelijoista, joilla on haasteita uusiin yhteisöihin kiinnittymisen ja sosiaalisten suhteiden luomisen kanssa. Mietittiin, että

mikäli vertaiskohtaamisille ei ole tilaa, ammatti-identiteetin muodostuminen ammatillisen reflektoinnin puutteen kautta voi vaarantua.

Aikuiskoulutuksen sulautumisesta nuorisoasteeseen esitettiin erilaisia mielipiteitä. Toisaalta monen ikäiset opiskelijat koettiin rikkautena ja parhaimmillaan heterogeenisuuden ryhmässä ajateltiin tuottavan hienoja oivalluksia ja uusia näkökulmia. Mainittiin, että monen ikäisiä opiskelijoita on oppilaitoksessa ollut jo jonkun aikaa. Toisaalta ryhmien heterogeenisuus nostettiin esiin myös opiskeluhuollon yhtenä opiskeluhuollon haasteena.

Opiskelijoiden valmistamisessa työelämään, luovat menetelmät koettiin hyväksi. Tämä näkyi siinäkin, että luovia toimintoja hyödyntävät, esiin nousseet työpajakokonaisuudet oli kehitetty nimenomaan työelämätaitoja tukemaan. Huoli siitä, mistä reformin myötä löytyy tila ja aika menetelmien hyödyntämiseen, kiteytyi erään pienryhmän pohdinnassa:

"Tarve ei poistu, mutta ympäröivien rakenteiden muuttuessa tulee pohdittavaksi, mihin menetelmiä kiinnitetään."
(23.5.2017 toimintakerralla reformista kirjattua)

Kuten ammatillisen koulutuksen reformia käsittelevässä osuudessa totesin, tulee kuraattorin rooli yhteisöllisessä, opiskelijaryhmiä tukevassa opiskeluhuoltotyössä kokemaan mahdollisesti muutoksia yksilöllisten ja työvaltaisten opintopolkujen korostuessa. Ohvo ja Immonen (2015, 110) nostavat yksilöllisiä polkuja käsittelevässä artikkelissaan esille erilaisten järjestettävien tapahtumien merkityksen yksilöllisiä opintopolkua toteuttavissa oppilaitoksissa. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä kuraattorin roolissa yhteisön tukemisessa voivatkin nähdäkseni korostua ryhmien tuen sijaan erilaisten koko oppilaitosyhteisöä tukevien tapahtumien suunnittelu yhdessä muun opiskeluhuollon ja henkilöstön kanssa. Näen, että taidelähtöiset menetelmät voisivat löytää paikkansa myös tämänkaltaisessa toiminnassa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleisesti mielipide oli, että yhdessä kokeillut ja keskustelussa esiintyneet menetelmät soveltuvat yhteisölliseen ryhmien kanssa tehtävään opiskelu- huoltotyöhön. Menetelmistä esimerkiksi kuvakorttien käytön koettiin helpottavan erityisesti maahanmuuttajataustaisten kanssa tehtävää työtä. Kuvakorteista sanottiin, että ne auttoivat tuottamaan puheeseen uusia sanoja.

Sekä viimeisellä toimintakerralla täydennetystä kaavioista että prosessin aikana käydystä keskustelusta, on luettavissa, että luovilla ja taidelähtöisillä menetelmillä voidaan saavuttaa kuraattoreiden yhteisölliselle työlle asettamia tavoitteita. Kuraattoreiden kaavioihin kirjaamat tavoitteet olivat linjassa sekä opiskelukyvyn tukemisen, että sosiaalityön tavoitteiden kanssa.

Aineistoa kuvailevassa kappaleessa kirjoitin kysyneeni lokakuussa 2017 tutkimukseen osallistuneilta kuraattoreilta näiden mielipidettä tutkittujen menetelmien soveltuvuudesta ryhmien kanssa tehtävään yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön. Kymmenestä prosessiin osallistuneesta kuraattorista seitsemän vastasi kysymykseen. Kysymykseen vastattiin muun muassa seuraavasti:

"Kyllä ehdottomasti =) Koska asioiden sanallistaminen voi usein olla haasteena ja luovilla menetelmillä päästää myös kokemuksellisempaan oivaltamiseen." (Yammer- viesti 19.10.2017)

"..uusien menetelmien käyttöönotto lisää ammattitaitoa ja antaa työntekijälle uusia oivalluksen (myös itseään koskevien) mahdollisuuksia!" (Yammer- viesti 19.10.2017)

"No tottakai! Yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön tulisi aina sisältyä luovia - ja taidelähtöisiä menetelmiä. Tai en oikeastaan puhuisi edes menetelmistä vaan lähestymistavasta yhteisölliseen työhön. Luova - ja taidelähtöinen toiminta kun on jo lähtökohtaisesti yhteisöllistä toimintaa, vuorovaikutuksen etsintää ihmisten välillä." (Yammer -viesti 23.10)

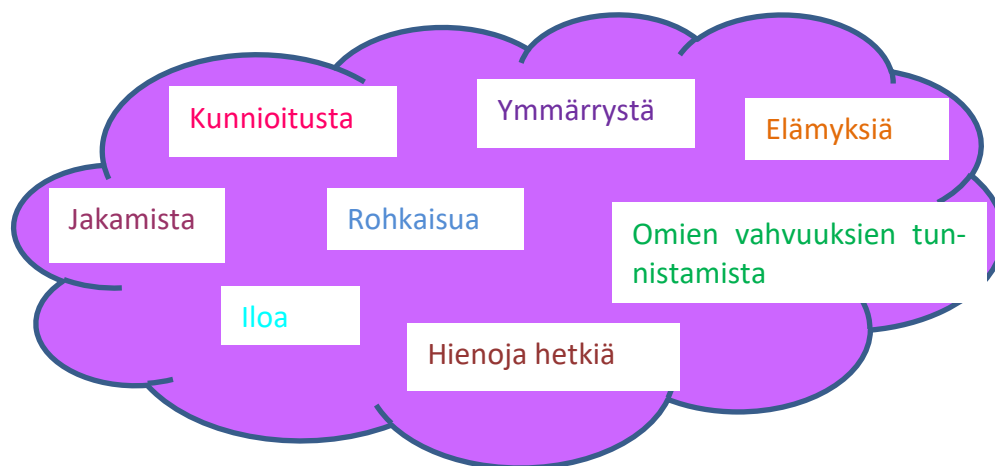
Kaikki vastaukset olivat myönteisiä. Menetelmien kuvailtiin parhaimmillaan helpottavan vaikeiden asioiden käsittelyä. Tämä tavoite nostetaan esiin myös taidelähtöisten menetelmien käsitteen kuvailussa, jossa todetaan menetelmien kautta haettavan taiteen avulla toiminnallisesti uusia näkökulmia vaikeasti lähestyttäviin asioihin ja ilmiöihin (Turun Amk 2017).

Taidelähtöisten menetelmien todettiin myös tuovan iloa ja huumoria yhteisöön. Luovien menetelmien avulla koettiin pystyttävän vaikuttamaan hyvinvointiin. Käyty keskustelu ja prosessin tuotokset vahvistavat ajatusta siitä, että taidetoiminnan avulla voidaan löytää luovuutta hyödyntämällä uusia resursseja ja käyttämätöntä kapasiteettia (Hyyppä & Liikanen 2005, 124.).

Aivan mutkattomaksi menetelmien käyttöön ottoa ja hyödyntämistä ei nähty. Haasteista suhteessa menetelmiin kirjoitan enemmän oman otsikon alla (6.2). Haasteiksi oli kirjattu muun muassa luovien ja taidelähtöisten menetelmien suunnittelun ajalliset resurssit.

Kaavioiden 1,2 ja 3 näkökulmasta vastaus kysymykseen, soveltuvatko luovat ja taidelähtöiset menetelmät ryhmien kanssa tehtävään yhteisölliseen työhön on, että ryhmämuotoiselle työlle asetettuja tavoitteita koettiin olevan saavutettavissa menetelmien avulla. Esimerkiksi itseilmaisun, itsetuntemuksen ja rohkaisun tavoitteita nähtiin voitavan saavuttaa tutkittavien menetelmien avulla. Myös yhteisön vahvistaminen tavoitetta koettiin pystyvän edistämään luovin ja taidelähtöisin menetelmin.

Alla olevaan pilveen on kirjattu sanoja, jotka kuvaavat kuraattorien mielestä luovien ja taidelähtöisten menetelmien hyötyä opiskelijoiden kanssa tehtävässä työssä (Kuvio 11).

Kuvio 11. Tutkittujen menetelmien hyötyjä opiskelijoiden kanssa tehtävässä yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Ajattelen, että aineistonkeruumenetelmäni auttoi minua kuvaamaan tarkasti ja täsmällisesti tutkimusprosessin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden katsotaan paranevan, mikäli tutkimuksen toteuttamisen kuvaus on tarkka (Hirsjärvi ym. 2015, 232). Monipuoliset muistiinpanot ja havainnot tutkimusprosessin aikana auttoivat minua prosessin kuvaamisessa ja aineiston analysoinnissa. Jotta toimintatutkimus olisi mahdollisimman

luotettava, kirjasin tapahtumat ajallisesti etenevänä sarjana, josta voi erottaa alun, keskikohdan ja lopun (Heikkinen & Syrjälä 2007, 147).

Se, että aineistonkeruu-aikaa oli lähes puoli vuotta varsinaisen toiminnan jälkeen, osoittautui hyväksi asiaksi ja uskoakseni lisäsi aineiston luotettavuutta. Näin siksi, että sen lisäksi, että tutkittavia menetelmiä oli aikaa pohtia, prosessista oli siihen osallistuneiden mahdollista antaa myös käytännön kokemuksen nojaavaa palautetta. Ajattelen, että tämä toi menetelmien hyötyjen pohtimiseen syvyyttä ja antoi mahdollisuuden luovan prosessin, yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen edellytyksille. Pysin raportissa kuvaamaan prosessissa tuotettua tietoa mahdollisimman tarkasti peilaten alussa valitsemani teoria- ja käsitetietoon.

7.2 Ajatuksia prosessin hyödyntämisestä jatkossa ja mahdollisia uusia tutkimusaiheita

Opinnäytetyösuunnitelmaan oli kirjattu tavoite tuottaa tietoa taidelähtöisten menetelmien soveltuvuudesta kuraattorin työhön ja saada työvälineitä yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Yhtenä ajatuksena oli mahdollisuuksien mukaan tuottaa kuraattoreille jonkinlainen ”materiaalipankki”, jonka avulla prosessissa esiin nostetut luovat ja taidelähtöiset menetelmät voisivat tulla kaikkien kuraattorien käyttöön. Prosessin jälkeen tarkoitukseni onkin tehdä alusta kuraattorien yhteiseen käyttöön, jossa menetelmiä voi jakaa.

Yammerissa on prosessin aikana jaettu materiaalia, joka on sellaisenaan siirrettävissä perustettavaan luovien ja taidelähtöisten menetelmien materiaalipankkiin. Tärkeää on myös ylläpitää keskustelua aiheesta ja jakaa jatkuvasti ajankohtaista tietoa, jotta aihe ei jää vain johonkin kansioden uumeniin, josta se joskus kehittämispäivänä kaivetaan esiin.

Prosessin kuluessa minulle kirkastui entisestään ajatus siitä, että mikäli luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä haluaa tuoda osaksi yhteisöllisen opiskeluhoillon toteutusta, tarvitaan kohtaamisia ja tiloja yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen hengessä. Ei riitä, että harjoitteita ja niiden tavoitteita on kuvattu kirjallisesti yhteiselle alustalle.

Opinnäytetyön tarkoitus on vastata ammatillisen koulutuksen tulevaan muutokseen pohtimalla opiskeluhoillon keinoja tukea opiskelijoita ja oppilaitosyhteisöä yksilöllisten ja työelämälähtöisten polkujen oppilaitoksessa. Lähtölaskenta reformiin on alkanut. Yhteisöllisen työn menetelmien näkökulmasta prosessin kaltainen proaktiivinen kehittämistyöote, jossa ollaan askeleen edellä, on hyvä muistaa jatkossakin.

Eräs kuraattoreista totesi:

” tässä ois jo semmosta pohjaa siihen kun vähän ideoitiin sitä kun miten voitais jo kohti reformia mennä siten, että voitais

suunnitella siihen joku ryhmämuotoinen kokonaisuuspaketti mitä tarjota, missä esimerkiksi olisi niinku tapaaminen... tapaamisia tietyille kiinteälle porukalle ennen niinku sitä työssäoppimista ja työssäoppimisen aikana, missä vois olla sellasta niinku vertaistukea ja myös siihen vois sotkee digiä mukaan, että niil on vaikka joku yhteinen chattiryhmä tai -pohja, missä ne niinku on.” (23.5.2017 puhepiiri)

Tuotiin esiin ajatus digitalisaation näkemisestä luovana toimintana. Esimerkiksi tähän voisikin olla hyvä seuraavaksi tarttua ennakoivalla otteella yhteiskehittämisen ajatusta hyödyntäen.

Jatkotutkimuksen paikka voisi olla ainakin juurtuneissa isommissa luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävissä käytänteissä, kuten esiin nousseissa Minä työelämässä –työpajoissa ja Työ kutsuu –workshopeissa. Mielenkiintoista olisi, mikä on myötävaikuttanut siihen, että oppilaitoksessa menetelmillä on ollut tilaa juurtua osaksi toimintaa. Minkälaista yhteistyötä on tarvittu? Ketkä ovat olleet avainasemassa menetelmien juurruttamisessa ja miten menetelmien kehittämisessä on kuunneltu opiskelijoita?

Myös oppilaitoksissa työskentelevien eri ammattikuntien näkökulmaa suhteessa luoviin ja taidelähtöisiin menetelmiin olisi tärkeää tutkia. Oppilaitoksilla on hyvät mahdollisuudet edistää opiskelijoiden hyvinvointia ja ehkäistä syrjäytymistä (Hannula 2017). Näkisin, että yhteisöllisen työn menetelmien kehittäminen yhdessä moniammatillinen osaaminen hyödyntäen olisi etenkin ammatillisen koulutuksen muutosvaiheessa tärkeää. Erityisen mielenkiintoiseksi koen myös opettajien suhteen luoviin ja taidelähtöisiin menetelmiin opiskelijoiden tukemisessa.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijanäkökulman tutkiminen luovien ja taidelähtöisten menetelmien hyödyntämisestä olisi mielestäni myös erityisen tärkeää. Ajattelen kyllä, että tässä opinnäytetyössä näkyy välillisesti myös opiskelijoiden ääni, koska kuraattorit nostivat työskentelyssä esiin hyväksi havaittuja käytänteitä, joista olivat saaneet palautetta ja joiden vaikutukset olivat olleet välittömästi näkyvillä jollain tavoin. Esimerkiksi esiin nousutta Minä työelämässä -työpajakokonaisuutta oli kehitetty keräämällä opiskelijapalautetta useiden vuosien ajan.

Hannula toteaa, että yhteisöllisen opiskeluhuollon tavoitteena on koko oppilaitosten henkilökunnan osallistuminen, mutta kuraattori on yhteisöllisyyden rakentamisessa isossa roolissa (Hannula 2017.). Siksi näkisinkin tärkeäksi, että kuraattorit voisivat jatkossakin saada tilaa luovalle kehittämiselle ja innovaatioiden jakamiselle yhteiskehittämisen ja kokemuksellisen oppimisen kautta. Tämä toive nousi myös prosessiin osallistuneilta kuraattoreilta. Keskustelu alakohtaisista eroista herätti ajatuksia, mutta

siitä ei tullut tämän opinnäytetyön kannalta merkittävää tutkimuskohdetta. Ammatillisen koulutuksen eri toimialojen kulttuuriset erot voisivat kuitenkin olla mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Monialaista ja monimuotoista oppilaitosympäristöä tutkittaessa olisi ollut myös mahdollista tutkia luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä eri opiskelu- ja opettajien kanssa. Kuraattorin roolin ja näkökulman erityisyyden vuoksi koin kuitenkin mielekkääksi tehdä tämän kehittämistyön vain yhden ammattikunnan näkökulmasta käsin. Näen, että ehdottomasti olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimusta opiskelijoiden ja muiden opiskelu- ja opettajien sekä myös opettajien näkökulmasta.

7.3 Omaa pohdintaa

Opinnäytetyöprosessi vahvisti ajatustani siitä, että taidelähtöisiä ja luovia menetelmiä voidaan hyödyntää kuraattorin työssä sosiaalityön tavoitteet huomioon ottaen ennaltaehkäisevästi vaikuttamalla esimerkiksi osallisuuden kokemukseen ja elämönhallintataitojen kehittämiseen. Yhtenä tavoitteena oppilaitosyhteisössä opiskelu- ja opettajien näkökulmasta voidaan varmasti pitää sosiaalityön tavoitteissa mainittua hyvinvoinnin lisäämistä. Hyvinvoinnin osatekijöiksi voidaan nähdä terveyden ja materiaalsen hyvinvoinnin lisäksi koettu hyvinvointi, johon kuuluvat muun muassa ihmissuhteet ja omanarvontunto (THL 2015). Viimeksi mainittujen osalta ajattelen esimerkiksi vuorovaikutusta ja itsetuntemusta tukevien luovien ja taidelähtöisten menetelmien tähtäävän sekä yksilön että yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen.

Tavoitteeni tämän opinnäytetyön tekemisen suhteen täyttyivät kirkkaasti. Käytännön ihmisenä minulle tärkeimmäksi asiaksi nousi prosessista saadut oivallukset ja käytännön hyöty.

Näen, että monenlaisista toimintakulttuureista ja erilaisilla koulutustavoilla ja työhistorioilla varustetut kuraattorit pystyivät yhteiskehittämiseen tyypilliseen tapaan yhdistämään monenlaista tietoa ja taitoa sekä luomaan näin jotain uutta.

Tärkeintä minulle kuitenkin oli, että kun kysyin Yammerissa lokakuussa 2017, puoli vuotta prosessista koettiinko prosessin vaikuttaneen luovien ja taidelähtöisten menetelmien käyttöön käytännön työssä, sain vastaukseksi muun muassa seuraavaa:

"Kynnys hyödyntää menetelmiä on laskenut ja innostusta menetelmien käyttöön löytyy, jos tilaisuus siihen tulee. Tilasin tänne jo yhden kortinkin juuri sitä ajatellen, että niitä voisi hyödyntää jossain ryhmässä." (Yammer-viesti 29.8.2017)

"Varmasti vaikutti. Parasta oli yhteinen ideointi, jota toivoisi olevan jatkossa lisää. Ja vaikka olisikin käyttänyt jotakin menetelmää/harjoitteita on joku voinut keksiä niihin oman sovelluksensa, joita olisi tärkeää päästä jakamaan." (6.9.2017)

"Itse käyttänyt aikaisemmin etenkin toiminnallisia ja kevyesti draamallisia harjoitteita, joten yritän haastaa itseäni, että syventäisin niitä ja käyttäisin myös itselle vieraampia harjoitteita vaikka kuvallisen ilmaisun puolelta." (6.9.2017)

Jäin prosessin jälkeen miettimään prosessin alussa esiin nousseita kysymyksiä, jotka oikeastaan nostettiin esiin jo ennen ensimmäistä tapaamiskertaa: "kuka on pätevä ohjaamaan taidelähtöisiä menetelmiä? Pitääkö olla taiteilija? Pitääkö osata tehdä taidetta?"

Prosessissa tulin ensimmäisen kerran ajatelleeksi, että luovat menetelmät saattavat herättää tällaisia tunteita ja epävarmuutta. Vaikka omassa taustassani on myös taidekoulutusta, en koskaan ole ajatellut, että olisin jotenkin pätevämpi hyödyntämään kuvataidemenetelmiä työssäni. Olen aina ajatellut, että riittää, jos itsellä on kokemuksen kautta saatu oivallus jostain luovasta menetelmästä, sekä innostusta ohjata menetelmää. Ohjaukokemuksen myötä on mahdollisuus saavuttaa varmuus menetelmien käyttöön ja soveltamiseen. Kuten Nietosvuori (2011, 103) kirjoittaa, on sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisen mahdollista löytää menetelmien avulla erilaisia tapoja tukea asiakastaan –ja itseään.

Kuitenkin koen, että yksilön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi kehitettävien taidelähtöisten prosessien suunnittelussa tarvitaan sosiaali- ja terveystieteiden toimijoiden lisäksi myös taidealan ammattilaisia. Ajattelen, että taiteilijoiden tuleminen sosiaali- ja terveystieteiden kentille on hieno ja arvokas asia, ja tuo uusia näkökulmia sote -alojen työhön. Tämänkaltaista työparitoiminnan kehittämiseksi näen oppilaitosympäristössä tilauksen.

Kaiken kaikkiaan prosessi ja sen jälkeen kollegoideni kanssa käyty keskustelu luovien menetelmien ympärillä on ollut innostavaa. Toivon, että prosessi jää elämään kuraattoriyhteisöön hiljaisen tiedon muodossa. Toivon myös, että prosessi näyttäytyi kaikille siihen osallistuneille, kuten se näyttäytyi minulle –valtavan ammattitaidon ja ilon esiinmarssina. Tästä on hyvä jatkaa.

Ajattelen, että opinnäytetyöni prosessi oli alkusysäys taidelähtöisten ja luovien toimintojen kehittämiseksi kuraattorin työssä. Kuten Heikkinen (2007, 29) toimintatutkimuksesta kirjoittaa, ei se tavallaan koskaan pääty. Kehitetyt käytännöt ovat aina tilapäisiä ja toimintaympäristön muuttuessa luodaan uusi käytäntö.

Lopuksi vielä:

Kuraattorikollegani rustasivat ison ruskean työskentelypaperin kulmaan latinankielisen lausahduksen "Quod licet Iovi, non licet bovi", jonka sisälöstä kehottivat pilke silmäkulmassa ottamaan selvää. Mielestäni se kuvaa tutkittavia menetelmiä enemmän kuin oivallisesti: "Mikä sopii härälle ei sovi juppiterille."

LÄHTEET

AMKE Ry (2017). Hyviä uutisia ammatillisen koulutuksen opiskelijahuollosta. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <http://www.amke.fi/ajankoh-taista/uutiset/uutinen/hyvia-uutisia-ammattillisen-koulutuksen-opiskelija-huollosta.html>

Hallituksen esitys (2017). Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <https://www.edilex.fi/he/20170116>

Eskola, J., Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Eteläaho, A. Ranta, E. (2013). Kuraattori- ja psykologityö lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Oppilas- ja opiskelijahuollon kansalliset kehittämispäivät XIII. Diaesitys. Haettu 20.9.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/153295_Etelaaho_Ranta_Kuraattori_ ja_ psykologityo_lukiossa_ ja_ ammatillisessa_koulutu.pdf

Hallas, U. & Sihvola, S. (2015). Luonnoskirja omakuva N.Y.T. Haettu 10.1.2017 osoitteesta https://www.finfamiusimaa.fi/wp-content/uploads/2017/09/Omakuva_NYT_luonnoskirja.pdf

Hannula, L. (2017). Kuraattori oppilas- ja opiskeluhuollossa. Pro gradu-tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Haettu 20.9.2017 osoitteesta <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101578/GRADU-1497856576.pdf?sequence=1>

Hautala, N (2013). Sisäistä voimaa draamasta. Pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Haettu 20.9.2017 osoitteesta <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/85040/gradu07073.pdf?sequence=1>

Heimonen, K. (2011). Taidelähtöiset menetelmät sosiaali- ja terveysalan henkilökunnan arjessa. Teoksessa Rönkä, A-L. Kuhanen, I. Liski, M. Niemeläinen, S. Rantala, P. (toim.) *Taide käy työssä, Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat: N-Paino Oy, 37-47

Heikkinen, H. (2007). Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E., Syrjälä, L. (toim.). *Toiminnasta tietoon –Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Vantaa: Dark Oy, 16-37

Heikkinen, H., Rovio, E. (2007). Toimintatutkimuksen raportointi. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E., Syrjälä, L. (toim.). *Toiminnasta tietoon –Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Vantaa: Dark Oy, 114-130

Heikkinen, H., Syrjälä, L. (2007). Toimintatutkimuksen arviointi. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E., Syrjälä, L. (toim.). *Toiminnasta tietoon –Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Vantaa: Dark Oy, 144-162

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. (2015). Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy

Hyypä, M., Liikanen, H-L. (2005). Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy

Isoherranen, K. (2007). Vuorovaikutuskulttuuri muutoksessa. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L., Nurminen, R. (toim.). *Enemmän yhdessä –moniammatillinen yhteistyö*. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy, 49-83

Isola, A-M. Kaartinen, H. Leeman, R. Lääperi, R. Schneider, T. Valtari, S. Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. THL:n työpäpaperi. Haettu 13.11.2017 osoitteesta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1

Jauhiainen, R. & Eskola, M. (1994). Ryhmäilmiö. Juva: WSOY:n graafiset laitokset

Kananohja, A. (2017). Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan perusteet. Kananohja, A. Lähteinen, M. Marjamäki, P. (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy. 27-30

Kiilakoski, T. Tervahartiala, M. (2015) Taiteen osallisuus ja osallisuuden taide –Tulkintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. Haettu 20.10.2017 osoitteesta https://www.researchgate.net/profile/Tomi_Kiilakoski/publication/303281530_Taiteen_osallisuus_osallisuuden_taide_-_Tulkintoja_taidelahtöisten_menetelmien_kaytosta_koulussa_The_art_of_participation_participation_through_art_-_interpretations_on_the_use_of_art-based_methods_in/links/573af20708ae9f741b2d4511/Taiteen-osallisuus-osallisuuden-taide-Tulkintoja-taidelahtöisten-menetelmien-kaeytoestae-koulussa-The-art-of-participation-participation-through-art-interpretations-on-the-use-of-art-based-met.pdf

Kirjavainen, H (2016). Osallisuus –yhteyksien ja vapauden voimaa. Haettu 20.10.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sokra/ajankohtaista/tapahtumat/teematilaisuudet/luonto-ja-taidelahtöiset-menetelmat/luota2016/osallisuus-yhteyksien-ja-vapauden-voimaa>

Korhonen, P. Taidelähtöiset menetelmät. Haettu 28.12.2016 osoitteesta <http://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/taidelahtöiset-menetelmat/>

Koulukuraattorit ry. (2017). Koulukuraattorit ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. Haettu 10.10 osoitteesta https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/6e4f068d-878d-4ae2-813e-15e3ab87259e/00d19875-1368-4c90-bced-00215bdaee22/LAUSUNTO_20170818104001.pdf

Kunttu, K. (2011). Opiskelukyky. Teoksessa Kunttu, K. Komulainen, A. Makkonen, K. Pynnönen, P. (toim.) *Opiskeluterveys*. Porvoo: Bookwell Oy, 34-35

Kuukasjärvi, A. (2011). Draama -Tapa oppia itsestä, toisesta, taiteesta ja elämästä. Teoksessa Kuukasjärvi, A. Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.) *Taidetyöskentely arjen näyttämöillä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, 61-73

Kylmä, J., Juvakka, T. (2014). Laadullinen terveystutkimus. Porvoo: Bookwell Oy

Känkänen, P. (2003). Yksinäisyydestä liittymiseen –Aikatila elämäkerrallisessa työssä. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) *Taide ja toiseus –Syrjästä yhteisöön*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 81-89

Känkänen, P. (2013). Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelutyössä. Tampere: Juvenes Print –Suomen yliopistopaino Oy

Kärki, S. (2005). *Kuraattorin työ ammatillisessa oppilaitoksessa, Kuntouttavan sosiaalityön näkökulma erityisopiskelijoiden tuen tarpeen arviointiin*. Lisensiaattityö. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopion yliopisto. Haettu 10.12.2016 osoitteesta <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=edf1edce-5159-4cd4-9391-cb316503c656>

Lasten ja nuorten säätiö (2016) Tuetut Myrsky –projektit keväällä 2016. Haettu 10.12.2016 osoitteesta <http://www.nuori.fi/wp-content/uploads/2015/10/Tuetut-Myrsky-projektit-keväällä-2016.pdf>

Linnossuo, O. (2011). Ekspressiivisen taidetyöskentelyn menetelmäkurssi. Teoksessa Kuukasjärvi, A. Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.) *Taidetyöskentely arjen näyttämöillä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, 80-91

Mahkonen, S. (2014). Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Porvoo: Edita

Mantere M-H. (1991). Mielen kuvat. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Maunu, A. (2016). Yhteisöjen aika –ryhmäilmiö -malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa. Haettu 10.1.2017 osoitteesta https://issuu.com/ehyt/docs/yhteisöjen_aika

Malte-Colliard, K. Lampo, M. (2013). Voimaa taiteesta –Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tampereen yliopiston tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Haettu 27.12.2016 osoitteesta http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_taiteesta.pdf

Metropolia AMK. (2011-2012). Yhteiskehittelyllä hyvinvointia. E-julkaisu. Haettu 1.10.2017 osoitteesta http://www.e-julkaisu.fi/metropolia/yhteiskehittelylla_hyvinvointia/

Minedu 2017. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <http://minedu.fi/taidejakulttuuri>

Minedu 2016. Ammatillisen koulutuksen reformi. Haettu 28.12.2016 osoitteesta <http://www.minedu.fi/osaaminenjakoulutus/ammattikoulutusreformi/?lang=fi>

Mäkisalo, A-K. 15 vuotta ammattikasvatusta. Yksityinen teksti, toimitettu sähköpostin liitteenä 5.9.2017.

Myllyniemi, S (2009). Nuorisobarometri. Taidekohtia. Haettu 20.09.2017 osoitteesta https://issuu.com/tietoanuorista/docs/nuorisobarometri_2009

Nietosvuori, L. (2011). Työpajojen taikaa. Teoksessa Rönkä, A-L. Kuhanen, I. Liski, M. Niemeläinen, S. Rantala, P. *Taide käy työssä, Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. N-Paino Oy, 103-106

Nuorisotutkimusseura Ry 2016. Nuorisotutkimuksen lausunto hallituksen esityksestä laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Haettu 28.12.2016 osoitteesta http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/Lausunnot%20ja%20kannaotot/nts_lausunto_he_laiksi_ammattillisesta_koulutuksesta_19122016.pdf

Ohvo, S. & Immonen, T. (2015). Yksilöllisyyttä ja joustavuutta opintopolkuihin. Teoksessa Laukia, J. Isacsson, A. Mäki, K. Teräs, M. (toim.) *Katu-uskottava ammatillinen koulutus –Uusia ratkaisuja oppimiseen*. Helsinki: Unigrafia, 107-114

OPH. Ammatillisen koulutuksen reformi. Haettu 28.12.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/174689_nao_reformi_okm.pdf

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Papunet. Materiaalia kommunikoinnin tukemiseen. Kuvapankki. Haettu 1.6.2017 osoitteesta <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>

Pippuri, T. (2015). *Koulun sosiaalityön asiakkudet ja asiakasprosessit*. Licensiaattityö. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Haettu lokakuu 2017 osoitteesta <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=f649c044-5af8-4736-85eb-f1e21e211f40>

Rankanen, M., Hentinen, H., Mantere, M-H. (2007). *Taideterapian perusteet*. Hämeenlinna: Karisto Oy

Rantala, P. (2011) *Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöihin: Prosessianalyysi*. Teoksessa Rönkä, A-L. Kuhanen, I. Liski, M. Niemeläinen, S. Rantala, P. *Taide käy työssä, Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. N-Paino Oy, 16-30

Seppälä P., Juuti A., Salonen-Nummi S., Mäkitalo-Keinonen T., Lepistö T., Turun yliopiston kauppakorkeakoulu. (2016) *Miten ohjata uudistavaa yhteiskehittämistä*. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <https://www.tekes.fi/nyt/uutiset-2016/miten-ohjata-uudistavaa-yhteiskehittamista/>

Sipilä-Lähdekorpi, P. 2004. "Hirveesti tekijänsä näköistä" –Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Väitöskirjan tiivistelmä. Haettu 20.11.2017 osoitteesta <http://tampub.uta.fi/handle/10024/67446>

Sipilä-Lähdekorpi, P. (2006). *Ristiriitoja ja onnistumisia: koulukuraattorin työ Suomessa*. Teoksessa L. Kurki, E. Nivala. P. Sipilä-Lähdekorpi (toim.) *Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa*. Helsinki: Hakapaino Oy, 11-37

STM (2015). *Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi*. Haettu 29.12.2016 osoitteesta <http://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamisohje+oppilas+ja+opiskelijahuolto+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivitetty+18122015/ea07ef1e-38b5-4236-a503-ae01aa87185>

Storyality (2012). *Wallas and the creative process*. Haettu 20.12.2017 osoitteesta <https://storyality.files.wordpress.com/2012/12/wallas-model.png>

Tervämäki, P. (2005.). *Sosiodraama ammatillisessa koulutuksessa*. Teoksessa Sura, S., Janhunen, T. (toim.) *Miten käytän toiminnallisia menetelmiä*. Tampere: Resurssi, 107-123

THL 2015. *Hyvinvointi*. Haettu 11.10.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>

THL 2015. *Opiskeluhoolto*. Haettu 27.11.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto>

THL 2015. Taidelähtöiset menetelmät. Haettu 29.12.2016 osoitteesta https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat

THL 2016. Yhteiskehittäminen. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sosku/yhteiskehittaminen>

Toivanen, R. (2014). *Kuraattorin työn ulottuvuudet, ammatillisen oppilaitoksen kuraattorin työn tarkastelua*. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta.

Tuisku, K. (2012). Luovuuden ja luovan toiminnan merkitys työhyvinvoinnille. Teoksessa P., Laine (toim.) *Luovuutta työhön –Taidelähtöiset menetelmättyöhyvinvoinnin ja työnohjauksen välineinä*. Painettu EU:ssa: UNIpress

Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2013). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy

Turun ammattikorkeakoulu 2017. Keskustelua käsitteistä –mistä oikein puhumme?. Haettu 13.11.2017 osoitteesta <https://taikusydan.turkuamk.fi/uutiset/kasitteet/>

Työterveyslaitos (2017) Yhteiskehittäminen on terveyden ja hyvinvoinnin kehittämisen avain. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <https://www.ttl.fi/yhteiskehittaminen-terveyden-tyohyvinvoinnin-edistamisen-avain/>

Törrönen, S. Hannukkala, M. Ruuskanen, U. & Korhonen, E. (2011). Hyvinvoiva oppilaitos. Kirjapaino Jaarli Oy

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015). Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Loppuraportti. Haettu 28.12.2016 osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1

Suomen sovittelufoorumi ry. Verso vertaissovittelu. Haettu 28.12.2016 osoitteesta http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/assets/files/Sovitteluteeman_puhepiiri.pdf

Uusikylä, K. (1999). Luovuuden neljä elementtiä. Teoksessa Uusikylä, K., Piirto, J. *Luovuus -Taito löytää, rohkeus toteuttaa*, Juva: WSOY, 56-74

Vanha, T. (2015). *Ryhmäyttäminen oppilaiden kokemana*. Pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Haettu 13.11.2017 osoitteesta <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62088/Vanha.Tiia.pdf?sequence=2>

Vilmilä, F. (2016). Elämäntaitojen äärellä – Taidetyöpaja nuorten elämäntaitojen vahvistajana. Haettu 29.12.2016 osoitteesta http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/elamantaitojen_aarella.pdf

Vuorinen, J. (2013). *Taidetyöpaja nuorten hyvinvoinnin tukena –Toimintatutkimus taiteellisten menetelmien hyödyntämisestä sijaishuoltoyksikössä*. Pro-Gradu tutkielma. Lapin yliopisto. Taiteiden tiedekunta. Haettu 1.9.2017 osoitteesta https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60694/gradu_jvuorinen.pdf?sequence=2

Virtalahti, S. (2009). Hiljaisen tiedon johtaminen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy

Wallenius-Korkalo, S. (2011). Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia ja vaikuttavuutta. Teoksessa Rönkä, A-L. Kuhanen, I. Liski, M. Niemeläinen, S. Rantala, P. *Taide käy työssä, Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. N-Paino Oy, 48-54

Westerlund H., Lehikoinen K., Anttila E., Houni P., Karttunen S., Väkevä L., Furu P., Heimonen M., Jansson S-M., Juntunen M-L., Kantonen L., Laes T., Laitinen L., Laukkanen A., Pässilä A. (2015). Taide julkisena palveluna: strategisesti kohti tasa-arvoa. Tilannekuvaraportti. Haettu 10.10.2017 osoitteesta <http://www.aka.fi/globalassets/33stn/tilannekuvaraportit/stn2015-hankkeet/equa-taideyliopisto---artsequal---taustaselvitys-2016-01-18.pdf>

Liite 1

Stadin ammattiopiston kuraattorille,

Teen YAMK -opinnäytetyötä Hämeen ammattikorkeakoulussa (HAMK) aiheenani taidelähtöisten menetelmien mahdollisuudet kuraattorin työssä ammatillisessa koulutuksessa.

Tavoitteenani on tutkia mitä luovia, taidelähtöisiä menetelmiä kuraattoreilla on käytössä Stadin ammattiopiston eri toimipaikoissa ja miten menetelmät soveltuvat yhteisöllisen opiskeluhuollon työvälineiksi.

Prosessinomaisessa työskentelyssä (Kolme tapaamiskertaa +ennakkotehtävä) on tarkoitus tutkia em. menetelmien mahdollisuuksia kuraattorin työvälineinä mm. oppilaitoskuraattorien erityisen roolin, 2014 voimaan tulleen opiskeluhuoltolain ja 2018 ammatillisen koulutuksen reformin valossa. Tutkimuksen tavoitteena on kehittää ammatillisen koulutuksen kuraattorin työtä ja yhteisöllisen opiskeluhuollon menetelmiä.

Olisi erityisen arvokasta saada tutkimuksessa tietoa kaikkien eri toimipaikkojen kuraattoreilta, jotta erilaiset toimipaikkakohtaiset tarpeet ja käytänteet tulisivat näkyviksi ja tutkimuksesta tulisi mahdollisimman laajalti ammatillisen koulutuksen kuraattoreita palveleva. HUOM! Sinulla ei tarvitse olla mitään kokemusta taidelähtöisten menetelmien käytöstä osallistuaksesi tutkimukseen.

Tutkimusaineiston keruu tapahtuu vuoden 2017 aikana. Lähetän teille kaikille Doodle -kyselyn, johon voitte merkitä teille sopivat ajankohdat.

Haastattelu-/toimintakerrat kuvataan. Kuvamateriaali hävitetään tutkimusraportin valmistuttua vuoden 2017 loppuun mennessä.

Lisätietoja tarvittaessa,

Sanna Kattelus-Mäkisalo
sanna.kattelus-makisalo@hel.fi
P.0406645867

Liite 2**Orientoiva osuus**

Pohdi seuraavia kysymyksiä:

- Miten olet hyödyntänyt luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä opiskelijaryhmien kanssa?
- Kuvaile yksi tai useampi onnistunut kokemus luovien ja taidelähtöisten menetelmien käytöstä ohjaajan näkökulmasta.
- Mikäli et ole hyödyntänyt luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä työssäsi, kuvaile yksi tai useampi onnistunut kokemus taidelähtöisten menetelmien käytöstä osallistujan näkökulmasta.

Mikäli olet ehtinyt tehdä orientoivan osuuden kirjalliseen muotoon, tuo se mukana työskentelyn tueksi ensimmäiselle tapaamiskerralle.

Liite 3

Ensimmäisen tapaamiskerran Toimintasuunnitelma

Ohjeistettu tekemään orientaatiokysely ja tuomaan mahdollisuuksien mukaan ensimmäiselle tapaamiselle.

Ohjeet sana-assosiaatioharjoitukseen:

Lämmittelevä osuus (Sana-assosiaatioharjoitus):

Mennään pareittain ja annan sanoja; heitetään vuorotellen nopeasti sanoja mitä annetusta sanasta tulee mieleen.

Sanat: *Kesä, Koulu, Kuraattori, Verkostoyhteistyö*

Tämän jälkeen jaettiin punaisia, keltaisia ja vihreitä Post It -lappuja.

Ohjeistus: Jatketaan sana-assosiaatioita niin, että annetaan seuraavaksi annetuille sanoille "arvo" niin, että punainen=negatiivinen, keltainen=neutraali ja vihreä=positiivinen

Annetut sanat: *Taidelähtöinen ja Luova*

Kiinnitetään sanat seinälle, jotta saadaan näkyväksi tutkittujen menetelmien herättämät mielikuvat. Tarkastellaan hetken seinää.

Jaetaan kuraattorit ryhmiin toimialoittain. Tekniikka ja asennus & Tekniikka ja logistiikka, Hyvinvointi sekä Palvelu- ja viestintä.

- Jaetaan ryhmille ruskeat isot paperit ja erivärisiä tusseja.
- Esitellään tutkittava aihe muodossa.
- Ohjeistetaan ensin miettimään "isolle suttupaperille" minkälaisen ryhmien kanssa yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteutetaan. Ohjeistetaan, että voi rakentaa vaikka mielikuvitusryhmän/ryhmiä, joka on omalle oppilaitokselle tyypillinen; mikä sukupuolirakenne? Mikä ikärakenne? ym. (Pitäisikö reformia koskien tähän lisätä jokin kysymys? Mitä tulevaisuudentarpeita nähdään?)
- Tämän jälkeen mietitään tavoitteita ryhmien kanssa työskentelyssä.
- Ohjeistetaan keskustelemaan pöydässä orientoivasta tehtävästä. Mitä esiin nousevia taidelähtöisiä menetelmiä voisi käyttää äsken käytyjen ryhmien ja tavoitteiden kanssa?

Tapaamisen loppuksi jokainen ryhmä valitsee jonkun harjoituksen, johon syvennyttään seuraavalla kerralla. Ryhmissä sovitaan harjoituksen ohjaaja.

Liite 4

Sana-assosiaatiot

Mielikuvia sanoista taidelähtöinen ja luova

Positiiviset	Neutraalit	Negatiiviset
Irti arjesta	Merkitys	Epävarmuus
Luovuus	Kuva, Valokuva	Epämukavuusalue
Ilo	Hallinta	Kynnys
Heittäytyminen	Fläppitaulu	Haaste
Kollaasi	Näytellä	Uskallus
Palkka	Kuvakortit	Pakko
Hedelmällinen	Kuva, Muoto, Kynä	?
Kritiikkittömyys	Mairitteleva	Laina
Arjessa	Video	Kynnys
Olemassaolo	Vaihtoehto	Kärsimätön
Mukavuusalue	Menetelmä	Turvallisuus?
Rohkeus	Juhlallinen sana	Sotkuista
+ - Ryhmän kanssa	Kirjoittaa	Esiintyminen
Hauskuus	Itse	Irti arjesta
Vapaaehtoisista	Haastava	Asenne
Voima	Tila	Pelko
Oma ilmaisu	Käsillä tekeminen	Epäjumala
luovuus	Maalata	Ei itseä
Ihminen	Ryhmä	Väärinymmärretty
Välittävä	Vierasta	Pelko
Ajatusten virta	Värittäminen	Paine
Sanatonta	Kuva	menetelmä
Työ	Näytteleminen	Jännitys
Kekseliäs	Piirtää	Motivointi
Keskittymiskykyinen	Vesivärit	Kädetön

Itsetunte- mus	Omana itsenä oleminen	Piilossa
Luovuus	Harvinaista	Epävarma
Pöö, liukas, lentävä, hie- nojakoinen	Valokuva	Opinnäytetyö
Mahdollii- suus	Taiteilija	Älä viitsi
Luovuus	Näkyväksi tu- leminen	Osaanko?
Yhdessä te- keminen	Epävarmuus	Rutiini
Kulttuuri	Sanaton/ sa- nattomuus	Kovin on tär- keää Jälkijättöinen
Inspiraatio	Turvallisuus?	Pakkopaita
Luova	Maalausta	Innostumatto- muus
Rentoa	Liittyminen	Stressi
Itsensä voit- taminen	Yhteinen ym- märrys	Ahdistava
Nähdyksi tu- leminen ja näkeminen	Kontrolli	Epäonnistumi- nen
Värit	Heittäytyymi- nen	Opiskelu
Rohkaiseva		Kriittisyys
Työ		Arkuus & Ujous
Mukaanotto		Uloslyönnin mahdollisuus
Kaikilla		Työläs
Lähde		
Heittäyty- minen		
Hyväksyntä		
Ilmaisu		
Innosta- vampi		
Uudet näkö- kulmat		
Leikki		
Aikaansaava		
Mahdollii- suus		
Rikkaus		

Mahdollisuus		
Ilo		
Armollinen		
Maalaus		
Luova		
Unelmat, haaveet		
Luottamus		
Hauskaa		
Flow		
Kokemuksellisuus		
Loma		
Auttava		
Epäonnistuminen		
Vaatii aikaa & tilaa hengittää		
Vapaus		